

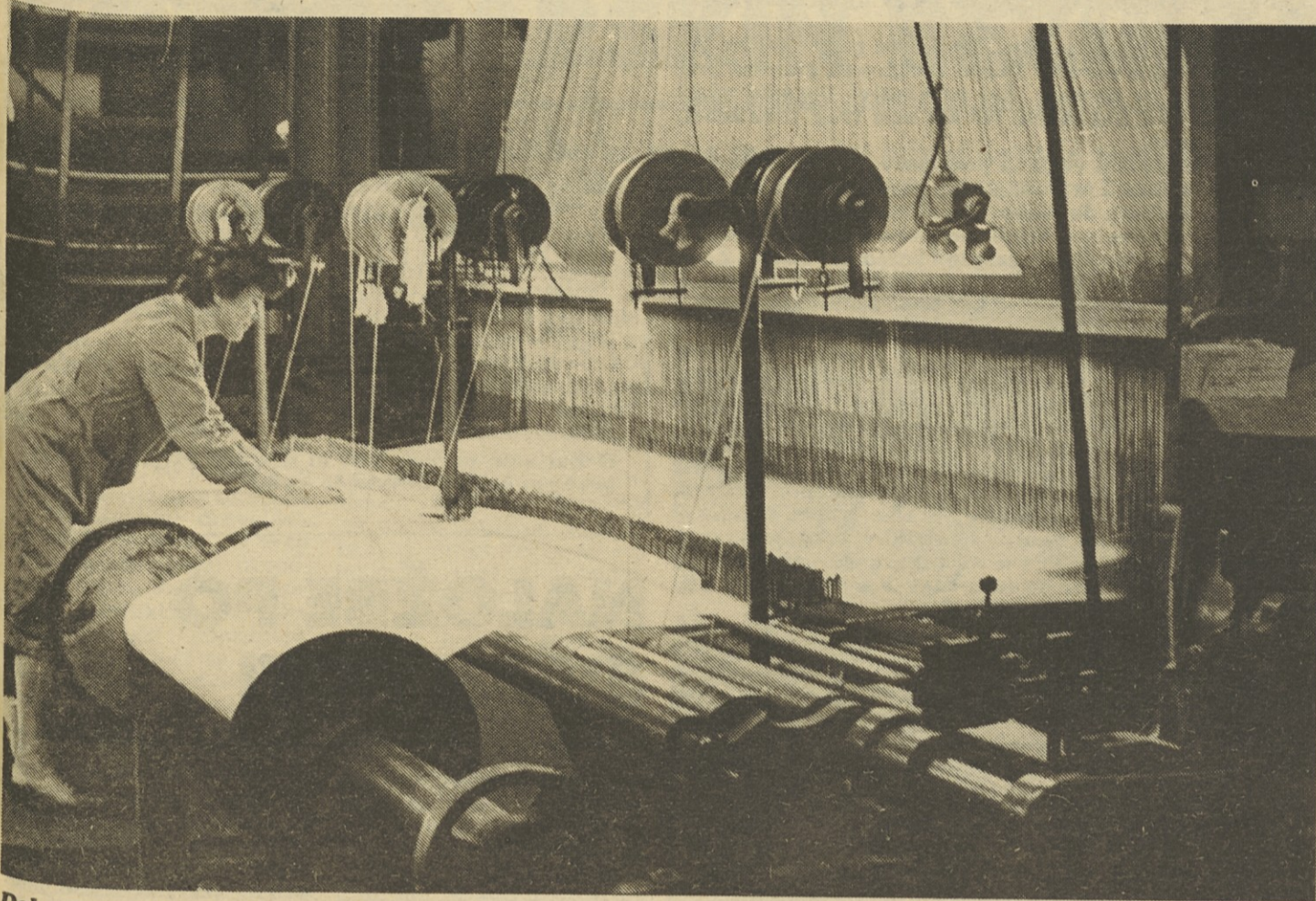
Delavska enotnost

Glasilno Zveze sindikatov Slovenije

Glavni urednik Dušan Gačnik
Odgovorni urednik Franček Kavčič

Ljubljana, 12. september 1986

številka 36, letnik 45, cena 65 dinarjev

Delovna motiva iz Tovarne dekorativnih tkanin in Gorenja Tiki je posnel Sašo Bernardi.

KAKO SPREMENITI SEBE

Na kongresu Zveze sindikatov Slovenije smo v resolucijo med drugim zapisali, da bomo uveljavljali politiko opiranja na lastne moči in večjo odgovornost ter utrjevali zavest samoupravljalcev, da ustvarjajo zase in za prihodnje rodove. V zavest vsakega delavca in občana mora prodreti spoznanje, da je odgovoren in ustvarjalen dejavnik gospodarskega razvoja in politike. Opiranje na lastne moči naj postane množično gibanje vseh delavcev in delovnih ljudi, odprto za soočanje z naprednimi svetovnimi tokovi idej, znanj in informacij ter njihovih rezultatov.

Takšna usmeritev za današnji čas, ko se ubadamo s žgočimi gospodarskimi in družbenimi problemi, ko se pogosto hvalimo s tonami izdelkov, namesto s takšnimi, v katerih je mnogo lastnega znanja, tehnološke, organizacijske in poslovne sposobnosti, je le na videz paradoksalna. V družbi je dozorelo spoznanje, da je moč prebroditi krizo le z novimi, na znanje oprtimi rešitvami, in to v sproščenih družbenih odnosih, kjer se delavec ne počuti le kot nemi opazovalec dogajanj v tovarni ali širši družbeni skupnosti, kot del stroja, temveč kot človek, ki razmišlja, sklepa, predlaga – človek, ki v demokratičnih razmerah zmere razmahiti svojo ustvarjalno domišljijo in dejavnost.

Za politiko, ki hoče graditi takšne družbene razmere in ki jo lahko strnemo v izraz delavska samoupravljanje, je to kajpak dnevni izziv. Sproščeno delovno in politično (samoupravno) ozračje kot nujen pogoj za ustvarjalnost, se ne more spremeniti v anarhijo, v tehnološko in delovno nedisciplino, zategadelj je umetnost vodenja in političnega mobiliziranja ljudi zahtevno delo, ki pristaja na ugovore, na drugačne teze in razmišljanja.

V naši samoupravni in sindikalni praksi smo že pred letom 1974 začeli uvajati skupine, bolj ali manj delovno zaokrožene enote v temeljnih organizacijah združenega dela, ki bi morale biti takšne demokratične celice sindikata in samoupravne zgradbe, kjer ne bi veljala hierarhija, pa tudi ne le pravica, da so delavci obveščeni, temveč da v teh skupinah čim bolj neposredno povedo svoje mnenje, zahtevajo odgovore in predlagajo rešitve.

Ne motimo se, če trdimo, da so v zadnjem času to precej zanemarljive oblike političnega dela sindikata. Tudi inovativni krožki niso povsod zaživeli.

Vse preveč smo sformalizirali politično odločanje v delovnih kolektivih, zbori delavcev pa so že dokaj časa trn v peti zlasti tistim, ki mislijo, da je tovarna njihov fevd, ki se ne ozirajo na pripombe delavcev, na zamisli, kako kakšno stvar, čeprav je preprosta, razrešiti in tako privarčevati mnogo delovne in sestankarske energije. Precej manj nestrpnosti, sporov in štrajkov bi bilo, če bi v sindikalni skupini prisluhnili ljudem, dali pravočasne odgovore na vprašanja in učinkovite ter pametne predloge spravili v življenje. Sestanki sindikalnih in samoupravnih skupin, ki bi bili lahko pogostejši in kratki, bi lahko marsikaj prispevali k spremembi delovnega in samoupravnega ozračja v kolektivih, h krepitvi spoznanja delavcev, da je zlasti od njih odvisna usoda njihovega delovnega mesta in tovarne. Politika opiranja na lastne moči bi dobila pravošnjo ozemlje, samoupravni procesi pa novi zagon, ki ga lahko pospešuje takšna delavska organizacija, ki se vse bolj otresa forumskega dela in takšni njeni aktivisti, ki so se sposobni soočiti z vsem dobrim in slabim, najprej v svojem delovnem okolju, prenešajo kritiko in tudi v samoupravnih organih, kjer se sprejemajo odločitve, ločiti zrno od plev. Težja, zahtevnejša, vendar pa samoupravno edino možna je takšna pot uveljavljanja oblasti delavcev.

Marjan Horvat

Predsedstvo RS ZSS

MED POSLEDICAMI IN VZROKI NEKE POLITIKE

Poletno politično delo, če-tudi je bilo včasih videti, da se bolj ukvarjamo z delitvijo kot s kakovostnimi dejavniki gospodarjenja, je le dalo sadove, ki nas približujejo resolucijskim ciljem. Seveda pa ne bo mogoče doseči načrtovanega povečanja konvertibilnega izvoza in produktivnosti, uskladiti delitev oziroma povečati delež akumulacije. Sindikat, ki je bil v tem kar vročem poletju res preveč osredotočen na osebne dohodka, kot da so glavni generator inflacije, kritično opozarja na druge vzroke in pojave inflatorne gospodarske politike. Sindikat tudi ugotavlja umirjanje nominalne rasti osebnih dohodkov, in marsikaj od tistega, kar bi morali narediti v družbi in njenem gospodarjenju, je ostalo neizpolnjeno ali pa so se razmere celo poslabšale. Delitev v neurejenih gospodarskih razmerah pa seveda ne more rešiti zapletov, ki bi jih morali urediti pri pridobivanju dohodka, zato ostaja kar zapleten rebus, s katerim si bo treba razbijati glavo brez pravih možnosti za uspeh, če ne bo reda na gospodarskem področju. Glede odgovornosti

za zaščito akumulacije, kjer gre tudi za prestiž oziroma moč posameznih subjektov, pa sindikat kljub temu, da je za vse odgovoren, ne more biti dežurni krivec. Zmeda na delitvenem področju se je z interventnim zakonom o plačah še povečala, več je tudi administrativnega urejanja, izvršni sveti pa so postavljeni v vlogo, ki pomeni odvzemanje odgovornosti in možnosti delavcev v združenem delu, da gospodarijo z dohodkom, ki so ga ustvarili. Sindikat tudi opozarja, da se iz »previsokih« osebni dohodkov še hitreje polni blagajna družbenih dejavnosti, za to smo se z resolucijo tudi delno dogovorili, pa tudi za vso proračunsko porambo, kar pa je navzkriž z resolucijskimi cilji. Sindikat seveda ni ravno zelo kritičen do ukrepov, ki jih je sprejela zvezna vlada, opaža pa tudi posledice, ker so bili ukrepi verjetno bolj usmerjeni v drugačno delitev kot v spodbujanje proizvodnje, kakovostnega gospodarjenja, izvoza, prestrukturiranja itn.

(Več o seji na 3. strani, stališča ZSS pa objavljamo na 6. strani.)

IZ VSEBINE

Življenjski standard

»ASFALTNE« DELAVSKE DRUŽINE V PRECEPU

Pred napovedano davčno reformo

KJE ISKATI HUDIČA, V VOLU SPREDAJ ALI KOLESU ZADAJ

V sevniški Žagi vre

KO ZAČNE SINDIKAT ŠIRITI ŠKODLJIVO PROPAGANDO TER BEGATI IN VZNEMIRJATI DELAVCE...

Tehtnica Železniki

KITAJCI PRI DESETEM BRATU

Pred četrtim samoprispevkom v Ljubljani

ALI JE JE NAŠA EKOLOŠKA ZAVEST ŽE PREBUJENA

REKLI SO...

Usposabljanje v akciji

V zadnjih mesecih so bili z večjo dejavnostjo doseženi nekateri pomembni gospodarski uspehi. Ne bi jih smeli podcenjevati, zlasti ne tistih, ki so povezani z rastjo proizvodnje, preskrbljenostjo industrije z domačimi in uvoženimi reprodukcijskimi materiali, uvozom opreme, tehnološkim obnavljanjem naše industrije za gospodarnejše odnose v delitvi. Te uspehe so kolektivi, tudi vaša, dosegli z velikim trudom in so zato toliko več vredni. Toda ne bi se smeli slepiti. Pravih problemov, ki imajo svoje globoke vzroke v strukturnih neskladjih, v nerazvitih družbenolastninskih odnosih, v nerazvitosti tržnih mehanizmov in v nepripravljenosti pristajati na realne kategorije gospodarjenja, v zaprtosti jugoslovskega gospodarstva, ne odpravljamo dovolj uspešno. Nekateri odložimo, ker to pač omogočajo predpisi. Obratni sistem na primer omogoča prikazovanje marsikje napihnjenega, v resnici neustvarjenega dohodka in s tem tudi višje, torej nezasluzene osebne dohodke. Akumulacija, to osrednje gospodarsko in usodno razvojno vprašanje, se še naprej zmanjšuje in tako postaja tudi prihodnost vse manj gotova. Nekateri kolektivi se kratkovidno umikajo s težko osvojenih zahodnih tržišč, bežijo na manj zahtevno klirinško in iščejo večji dohodek v visoki, umetno vzdrževani domači konjunkturi. Gospodarstvo se pač prilagaja objektivnim pogojem, išče in najde možnosti preživetja. Da pa to prilagajanje ne bi bilo kratkovidno, napačno in neperspektivno, ga mora drugače usmerjati, spodbujati in siliti ekonomska politika, ekonomski sistem, vse gospodarsko in družbeno okolje, v katerem se morejo kolektivi odločati – in to ne od danes do jutri, ampak dolgoročno – glede v svojih poslovnih in razvojnih odločitvah. Moraliziranje in politični pritiski so pri tem kratkega diha!

Težko je prelomiti inflatorni način gospodarjenja in življenja, mezdno in porabniško miselnost, ki jo poraja. Pa vendarle je naša dolžnost in cilj, da se začnemo ukvarjati z nalogo, kako več proizvajati, kakovostno in ceneje, z ambicijo, da to prodamo na tujih trgih po cenah, ki bodo dohodkovno zanimive. To je pot do višjega dohodka, osebnega in družbenega standarda. Skrajni čas je, da v praksi dokažemo, da socializem ni družba najbolj pravične porazdelitve siromaštva! In zato so bodoče razprave o gospodarski politiki za prihodnje leto, o spremembah v gospodarskem sistemu, ustavi in ZZD tako pomembne.

V vsem dosedanjem družbenem delu aktivnosti so imele pomemben delež tudi organizacije Zveze komunistov. Ob dobrih straneh tega dela se je pokazalo tudi to, da zlasti osnovne organizacije v takšnih akcijah niso dovolj zavzete delale, da so živele marsikje neko svoje, vase zaprto življenje, brez prave zveze z življenjem in težavami svojih kolektivov. Njihovo delovanje se je neredko iztekalo v prazno, brez ambicije, da bi svoje ocene, stališča in predloge uveljavili v delavskem svetu, na zborih delavcev, v delegacijah, na sestanku sindikalnih skupin. Bile so neodmevne, komunisti pa so v javnem življenju pogosto nastopali drugače, s stališči, ki so se razlikovala od onih, na katera so pristajali na partijskih sestankih. Zato je marsikje tudi prišlo do osipa članstva. V naših organizacijah nismo dovolj usposobljeni in ne najdemo pravega načina za povezovanje zunanjih pozivov za angažiranje – konkretno glede nepravilnosti v politiki delitve – s širšimi vprašanji preustroja in preusmerjanja proizvodnje, dograjevanja sistema delitve, ki bo spodbudnejše za individualno in skupinsko delavnost, ustvarjalnost in gospodarno ravnanje z družbenimi sredstvi, z vprašanji sodobne proizvodno-poslovne in samoupravne organiziranosti. To dejavnost zdaj skušajo dokazati z odpravljanjem tozgov in za to skušajo dobiti podporo in zakoniti to dejavnost, vse v prid seveda večjim poslovnim uspehom. Tudi če pustimo ob strani vprašanje, kaj se zgodi tam, kjer se ta pričakovanja niso izpolnila, pa ne bomo smeli več mimo vprašanja, ali je potrebno prilagoditi organiziranost združenega dela, gospodarstva čim lažjemu obvladovanju delavcev kot mezdne delovne sile ali pa mora biti – ob tehnološkem in poslovnem vidiku – tudi v funkciji uresničevanja upravljalške vloge delavcev. V sistemu samoupravno združenega dela so nosilci družbene funkcije lastnika družbenih sredstev, kakor koli je še nerazvita in neuveljavljena, delavci in njihče drug, niti država niti posamezne poslovodne strukture namesto njih. Koncept družbene lastnine je v naših družbenih odnosih neuveljavljen, prekinjena je zveza ali pa je sploh še ni med materialnim in družbenim položajem delavca ter njegovo odgovornostjo za gospodarno upravljanje in delo s sredstvi, ki so v družbeni lasti in ki jih pod določenimi pogoji uporablja. Tem razrednim vprašanjem naše osnovne organizacije ne namenjajo dovolj pozornosti, ne znajo jih povezati. Ta sposobnost se pridobi namreč samo v akciji, v stalnih bitkah. Tega se pridobiti ne da, če nimaš pobude, če stojiš ob strani in čakaš, kdaj bo komu potrebna avtoriteta partijske organizacije, da podpre njegova stališča, tudi če so v nasprotju z razrednimi interesi delavcev.

Ta vprašanja so sestavni del kongresne zahteve po prenovi ZK in z njimi se bomo morali v prihodnje v vsej naši organizaciji veliko več ukvarjati. Brez tega ne bo bistvenih sprememb v družbenem položaju delavca, kar je temeljni programski cilj in zato tudi osrednja skrb in naloga vseh jugoslovskega komunistov. Ta položaj je enak, naj gre za katero koli našo federalno enoto, za kateri koli naš narod ali narodnost – enako daleč od ustavnih opredelitev in v očitnem razhajanju z njimi. Delavce še premalo odloča o pogojih za delo, sredstvih in rezultatih dela, ima še premalo oblasti in premalo odloča o splošnih družbenih zadevah, tudi o usodi svojega naroda in Jugoslavije.

Milan Kučan
predsednik predsedstva CK ZKS
ob 100-letnici Predilnice Litija

TEŽA POLITIČNE BESEDE

Ja, koliko teže dati politični besedi oziroma besedi politika? Včasih pravimo, da je »pretežka«, težja od še takšnega argumenta. Spet drugič, da nič več ne velja, ker so iste besede tolikokrat (zaman) ponovljene, da človek res zgubi zaupanje, da se za njimi skriva resnična volja...

No, precenjevati je brez dvoma ne gre – kot ne gre dvomiti v njen pomen. Zadet žeblico na glavico, pravimo temu po domače. Žal pa kladivo pogosto udari krepko mimo. Saj zadoni res kot sam vrag, toda žebelj ostane zunaj.

To še predvsem velja za posploševanja, ki si jih naši politiki tako radi privoščijo. Saj poznamo tisto o preko računih osebnih dohodkov, ko strele frčijo sem ter tja, v prave vrhove pa kljub pogovoru redko treščijo. Podobno je tudi sicer udamnimi besedami Janeza Zemljariča na zadnjem posvetu za vodstva organizacij SZDL. Ko je govoril o več kot tisoč zahtevkih za višje cene in dodal, da tudi slovenske organizacije združenega dela niso prav nič skromne, je na sramotni steber pribil novomeško IMV. Ti da si privoščijo celo zahteve, ki sežejo do 788 odstotne podražitve.

Kje pa, da bi hoteli braniti ali celo hvaliti IMV, njena vozila ali cene. Toda prvi bes nad njeno nesramnostjo mine že ob prvi globlji pomisli. Je že tako, da človeka bolj zaboli, ko se mirno in brez gromovništva draži kruh, avtobus, meso, premog... Če se droben vijaček v gotovo sila široki pahljači izdelkov takšne tovarne podraži tudi za 700 in več odstotkov, bo pač preživel. Sicer pa – preživel bo tudi takšno ali drugačno krivično besedo. Kot jih je že toliko.

Diferenciacija

V Valjarni bakra v Sevoju so 35 let na koncu vsakega poslovnega leta delili trinajsto plačo. Potem pa so iz letnega obračuna prešli na mesečnega, kar pomeni, da so presežek izplačevali mesečno. Delavci sicer niso imeli nič proti takšnemu načinu obračunavanja osebnih dohodkov, vseeno pa so zahtevali ob koncu leta trinajsto plačo. Med njimi so bili tudi komunisti in vodstvo tovarne, ki se je ustrašilo štrajka, in je popustilo. Na koncu leta so torej vnovič delili nekaj, česar niso zaslužili.

In epilog? Občinski komite ZK je razpusil dve osnovni partijski organizaciji, izključil 16 članov, dal dvajsetim zadnji opomin, šestim direktorjem pa predlagal, naj odstopijo.

Zanimivost: do takšnih ukrepov se je občinski komite dokopal šele po pogovoru med štirimi očmi z vsemi 84 komunisti. Pač zato, ker je komite leta in leta opozarjal na nepravilnosti, komunisti v Valjarni so se leta in leta »diferencirali«, vendar se iz vsega skupaj ni nič izcimilo.

OTROŠKA VESELICA

Kranjani Stražišča pri Kranju bodo v soboto 13. septembra pripravili že šesto otroško veselico, ki se uradno imenuje živžav. Od devetih dopoldne pa tja do poznih popoldanskih ur bo nastopila vrsta znanih slovenskih ansamblov popularne glasbe, otroci bodo lahko risali, kiparili, se igrali in nastopali na dveh odrih, na voljo bodo imeli dovolj skladarjev, palačink, vročih hrenovčkov, sokov in podobnih reči in vse bo tudi poceni.

Ze od prvega živžava velja, da starejši lahko pridejo na to veselico le v spremstvu otrok, ker pa so starejši čestokrat še bolj sitni kot otroci, če so žejni in lačni, je prireditelj poskrbel tudi zanje – kako in s čim jim bo postregel, bodo pa že sami videli na prostoru, ki bo nosil napis: čakalnica za starše. In ker se bo na živžavu zanesljivo zbralo veliko otrok, ti pa se znajo imenitno zabavati tudi sami, prireditelj staršem predlaga, naj s seboj prinesejo tudi precej mirnega razpoloženja, da bo sproščenost mladih čim večja.

POVZEMAMO • POVZEMAMO • VARUHI SOCIALIZMA

Gojko Marinković se v hrvaškem tedniku Danas sprašuje, kaj nam zdaj pravzaprav pomenijo pojmi: socializem, samoupravljanje oziroma samoupravni socializem. Ali lahko govorimo danes o socializmu tako, kot so nas učili v osnovnih šolah takoj po vojni, ko so primerjali rudarje, ki so v gnilem in umirajočem kapitalizmu izkoriščani in živijo v slabih stanovanjih, medtem ko so v socializmu dobro plačani in dobivajo svetla in zračna stanovanja na zelenih travnikih? Pisec se tudi sprašuje, ali danes še lahko (po vseh zgodovinskih izkušnjah) kdo ponovi trditve, da je najslabši socializem boljši od najboljšega kapitalizma, kar bi pravzaprav pomenilo, da je bolj človeško in humano živeti v neki Albaniji kot na Švedskem.

Marinković se v pisanju opre na razmišljanje Ivana Šifterja na 10. kongresu ZZB NOV Jugoslavije, ki je dejal: »Marx je menil, da lahko zmaga samo tisti družbeni sistem, ki omogoča razvoj proizvodjalnih sil. Kapitalizem je to sprejel z obema rokama, a to žal ne velja tudi za socialistične družbe.« Šifter zato meni, da nimamo samo mi krize, temveč da je ta kriza vsesplošna socialistična kriza. Socialistične države uvažajo iz kapitalističnih hrano, inovacije, dobivajo od njih posojila...

Ne da bi se docela strinjal s Šifterjem, avtor naprej razmišlja o tako imenovanih varuhih našega socializma, ki najbolj zavirajo naš razvoj. Pravi: »Če neka partija zares hoče biti revolucionarna, bi morala nenehno brez kompleksov preučevati svoje cilje in metode ter stalno razglabljati o svoji ideologiji in jo primerjati s prakso. In če je potrebno, mora ta partija spremeniti ne

samo prakso, temveč tudi idejo, ne pa se trdoglavo držati dogmatske misli: če dejstva ne ustrezajo ideji, toliko slabše zanje.«

Marinković misli, da je treba definirati socializem tu in danes, preučiti njegovo vsebino in smisel, tembolj, ker ni malo tistih, ki trdijo, da je socializem v krizi in da nam preti restavracija kapitalizma (kot da smo ga kdaj pravzaprav imeli). Takšne misli smo najprej poslušali, ko so začeli kmnetje kupovati traktorje, češ da bodo postali kulaki. Spet so dobile krila, ko so zasebniki začeli odajati sobe, graditi mini hotele. Danes so osredotočene na razvoj drobnega gospodarstva, na skupna vlaganja s tujimi partnerji.

Varuhi socializma oziroma dogmatiki, ki se bojijo premožnega državljanja in delavca, ideologi kvazisocialne pravice, ki pozabljajo, da je nagrajevanje po delu eden temeljev socializma, so prepričani, da bo petsto tisoč delavcev, zaposlenih v drobnem gospodarstvu, ogrozilo socializem. Ne vidijo, da je drobno gospodarstvo možnost Jugoslavije.

Jugoslovskega komunisti so smisel osvobajanja človeka in delavca našli v samoupravljanju. Toda ali je to lahko alternativa kapitalizmu, če je le-ta zožena na boj za ideje, pozablja pa na vsakdanje življenje. Ali je to alternativa, če se je v njej dohodek na prebivalca samo v nekaj letih zmanjšal od treh na dva tisoč dolarjev? Ali je lahko alternativa, če nas v njej bolj motijo premožni kot milijoni siromašnih. Nekaj ni v redu s to alternativo, nekaj je tu narobe, med drugim razglablja novinar v reviji v Danas.

Povzel: I. K.

● Žal nam je, toda vas ni mogoče vključiti v naš problem kratke turistične sezone!

Polletni gospodarski rezultati in družbenoekonomske razmere

Z MANJŠIMI PLAČAMI NI MOGOČE IZBOLJŠATI GOSPODARSKIH REZULTATOV

Predsedstvo RS ZSS meni, da sindikat ni in ne more biti čuvaj delitve osebnih dohodkov in zaščitnik akumulacije. Premajhni rezultati v proizvodnji, pri blagovni menjavi s tujino in zmanjševanju inflacije kvirijo razpoloženje delavcev

Životarjenje proizvodnje ob padcu produktivnosti

Proizvodnja, ki je v prvih mesecih letošnjega leta krepko zaostajala za resolucijskimi cilji, se je junija le prebudila, kar kaže na to, da so planski cilji dosegljivi. Dosežena je resda ob večji zaposlenosti (skoraj dveodstotni) in že večletnem zastoj produktivnosti. Gospodarstveniki opozarjajo, da spreminjajoči se pogoji gospodarjenja bistveno otežujejo dobro gospodarjenje in zmanjšujejo motiviranost za večje proizvodne uspehe. V združenem delu se širi miselnost o nespametnosti načrtnega gospodarjenja in uveljavlja dnevni praktičizem, življenje iz rok v usta, brez tveganja, ker ti nekdo (družba) pobere dohodek, ki ga ustvarjaš s tveganjem v proizvodnji in na zahtevnem mednarodnem tržišču. Želje po boljši, novi in večji proizvodnji so tako kar krepko v ozadju skrbi za sprotne preživetje, za premagovanje likvidnostnih težav, za prodajo zaloga itn. V družbenih dejavnostih, za katere smo se dogovorili, da je treba do konca decembra preseči zaostajanje osebnih dohodkov za gospodarstvom, pa je prišlo – npr. v zdravstvu tudi do hitrejšega zaposlovanja in celo do rasti naložb.

Kot vedno, so tudi tokrat velike razlike v gospodarski uspešnosti po dejavnostih in območjih. Kaže, da polletne rezultate izboljšujeta tudi oživljanje gradbeništva in nekoliko večja kmetijska proizvodnja. Sicer pa spreminjanje položaja ozdov in panog povzroča, da tisti, ki je danes dober, že jutri ima izgubo, še posebno slabo pa je, da kljub sprejetim kazalcem ugotavljanja uspešnosti ozdov po panogah in med njimi v vsaki občini za »svoje« ozde ugotavljajo to uspešnost, kar seveda omogoča, da je pri njih najboljši tisti, ki bi bil pri sosedih med najslabšimi. Gospodarjenje je takšno, da ne mobilizira, temveč neti kvečjemu nezadovoljstvo delavcev. Mogoče prav iz tega izhajajo strokovne ocene, da so prav vsi kazalci kakovosti proizvodnje in gospodarjenja slabši od resolucijskih predvidevanj oziroma nakazujejo celo negativne tokove.

Manjši izvoz korenini v deviznem sistemu, sestavi proizvodnje

Izvozniki vztrajno zatrjujejo, da se izvoz na konvertibilno območje ne splača. Opozarjajo, da še vedno niso dobili plačane izvozne spodbude, kažejo na dinar, ki že dva meseca ohranja svojo

vrednost do deviz kljub nič manjši domači inflaciji (v Sloveniji je ta, kot vse kaže, večja kot drugod v SFRJ in je avgusta znašala že več kot 100 odstotkov). Namesto pokrivanja uvoza z izvozom smo tako prišli ob polletju le do 94 odstotkov pokritosti. Ob tem narašča brezgotovinska blagovna menjava (za dobre surovine dobivaš banane, drage čevlje ali kaj takšnega česar sploh ne potrebuješ), še bolj pa tako imenovani posli lon. Kaže, da se je izvozno gospodarstvo tako prilagodilo novemu deviznemu sistemu, kar pa zanesljivo ne bo omogočilo dosegati ciljev, ki so v veljavi sedanje devizne zakonodaje. Izvoz na klirinško območje pa je vse bolj zanimiv in se je zato povečal bolj, kot bi bilo potrebno za našo hudo neuravnoteženo plačilno in odplačilno bilanco.

Veliki izvozniki iz lesne industrije čakajo na izvozne spodbude celo po več mesecev; tako KLI Logatec čaka na 150 milijonov, Stol Kamnik pa na 100 milijonov dinarjev. Zato lesna industrija kljub temu, da izboljšuje proizvodne rezultate, ne more izboljšati svojega čedalje slabšega gospodarskega položaja.

V sestavi uvoza s konvertibilnega območja prihaja do sprememb, saj se je povečal delež opreme, kar bi lahko pomenilo, da s tem sicer počasi gradimo materialni temelj za preustroj gospodarstva.

Inflacija pa kar narašča

V zadnjih dneh so bili za Slovenijo in vso Jugoslavijo objavljeni različni indeksi povečanja cen in rasti življenjskih stroškov, vendar nismo daleč od resnice, če zapišemo, da se v Sloveniji resno bližamo trištevničnim podražitvam. Interventni zakon je tudi na tem področju pripeljal do nepreglednosti nad cenami, kar povzroča tudi različne podatke in ocene. Seveda pa spiski zahtev po višjih cenah kažejo, da bodo kolektivi in tudi dejavnosti skušali v cene vgraditi vse stroške in obveznosti, ki še vedno naraščajo brez pravega nadzorstva.

Tako je lahko prišlo po polletnih rezultatih gospodarjenja do povečanja dohodka za 116 odstotkov. Gre v bistvu za napihnjeni dohodek, ki je nastal tudi z računovodskimi prijemi, s čimer so hoteli opravičiti neugodna delitvena razmerja oziroma preveliko rast osebnih dohodkov. Mnenja o tem, koliko polletne bilance pomenijo odlaganje perečih vprašanj gospodarjenja in delitve na devetmesečne rezultate, so za zdaj še različna.

Obsežno administrativno

urejanje, ki je bilo povezano z avgustovskim vprašanjem cen, je bilo brez haska, nekaj kolektivov pa je celo spravilo v položaj, ki ogroža njihov obstoj. Cene so rasle ne glede na manjše obrestne mere, emisijsko politiko, odlaganje dolgov in ob zadrževanju umetne vrednosti dinarja do čvrstih valut. Ljudje pa ocenjujejo uspešnost politike po inflaciji zato niso daleč od resnice, da se politično razpoloženje med ljudmi še naprej slabša.

Zmeda tudi pri delitvi

Težko je napovedati, za koliko se bo razmerje med plačami in akumulacijo do konca leta popravilo v prid slednji, čeprav zadnja izplačila osebnih dohodkov kažejo, da se delitev utirja v primerjavi s hitro naraščajočim dohodkom. Posamezni pojavi in celostni podatki kažejo, da se je letos verjetno razširila mezdana miselnost oziroma pojmovanje, da je treba deliti ne glede na gospodarske rezultate. Prav nič pa se niso zmanjšale razlike ali pomankljivosti in prekrški pri delitvi, ki nastajajo v bistvu zaradi nereda pri pridobivanju dohodka. Eden od razpravljalcev na seji predsedstva je menil celo, da smo zašli v nekakšno tritirno delitev: eno naj bi govorila resolucija oziroma plan, drugo panožni samoupravni sporazumi, tretje pa izvršni sveti, ki so dobili odločilne pristojnosti v zvezi z izvedbo interventnega »zakona o plačah«. Sindikati zato z vso pravico predlagajo, da administrativno oblast izvršnih svetov odpravimo vsaj pri kolektivih, ki ne spadajo med kršitelje oziroma prekoračitelje: Prisluntni velja tudi opozorilo, da ukrepanje ob delitvi čez gospodarsko leto pravzaprav nima prave podlage in da bi ga zato morali uporabljati le po zaključnih računih. Sindikat seveda še naprej ne bo soglašal z delitvijo mimo rezultatov, ne bo pa nikakršen policaj, ki bo terjal vračanje osebnih dohodkov

tam, kjer še zdaleč ne dosega poprečja v občini, panogi ali širše. Sindikalni aktivisti so prepričani, da sami čisti osebni dohodki ne bi toliko ogrozili akumulacije, če se ne bi nanje obesila še pretirana družbena, državna in administrativna poraba.

Kot je povedal sekretar RS ZSS, se je realna masa osebnih dohodkov v dohodku začela zmanjševati že leta 1981 in letos še daleč ne dosega tedanje. Med ljudmi tudi zaradi inflacije prevladuje mnenje, da so osebni dohodki premajhni glede na možnosti zadovoljevanja življenjskih potreb. Tudi zaradi tega se je širil vtis, da je sindikat nekakšen dežurni policaj, kar pa seveda ne drži, saj se je sindikat opredelil do vseh drugih nalog, ki jih zahtevajo letošnji gospodarski in družbeni cilji.

Kako iz labirinta

Tudi na drugih sestankih, ki so bili v zadnjem času, je bilo rečeno, da je treba do konca leta dograditi delitev oziroma odpraviti njene pomankljivosti. Več kot šest tisoč tozov, ki so avgusta dali zahtevne izjave o skladnosti delitve z doseženim dohodkom ja namreč zračunalo, da bi smele izplačati še 30 milijard dinarjev. Ob tem pa so razlike med ozdi ved-

no večje. Nekateri so bistveno povečali delež osebnih dohodkov v dohodku in delili več, kot so ustvarili, drugi pa so uspeli celo povečati akumulacijo. V kovinski industriji pa, kot kažejo ocene sindikata kovinarjev, vodstvenim delavcem primanjkuje poguma, da bi ustrezno nagrajevali uspešno delo in njegove sadove.

Davčna politika je zastavljena tako, da štiri petine davkov izvira iz osebnih dohodkov. Glede na mnenje, da pomeni siva ekonomija kar 40 odstotkov dohodka prebivalstva, seveda prihaja do prehode obdavčitve dela v združenem delu, drugi načini pridobivanja dohodka pa so skoraj neobdavčeni. To seveda pomeni siromašenje delavcev, ki živijo le od plače, in bogatenje drugih, zaradi česar tudi nerazumljivo naraščajo socialne razlike, ki so vidne tudi v premoženju in potrošniških navadah.

Sedanje razporejanje dohodka z družbenimi obremenitvami osebnih dohodkov vred očitno ni učinkovito in ga bo treba dograditi. V koordinacijskem odboru za izpolnjevanje družbenega dogovora so že spoznali, da ga je treba poenostaviti, kako pa naj bi to storili, in sicer ob tem, da bo potrebno enkrat tudi kaj doreči glede

Predsedstvo RS ZSS je sprejelo ugotovitve o polletnih rezultatih gospodarjenja (objavljamo na strani 6) in stališča do njih. Sklenilo je, da bo na podlagi analize ocenilo izpolnjevanje nalog in uveljavljanje usmeritev, ki jih je v zvezi z gospodarjenjem sprejel RS ZSS na aprilski in junijski seji.

Predsedstvo je sprejelo pobudo za izredno usklajitev z jamčenih osebnih dohodkov, kar je potrebno zavoljo hitre rasti življenjskih stroškov. (Predlog smo pojasnili v prejšnji številki).

Clani predsedstva so sprejeli tudi program nalog in dejavnosti v jesenskem obdobju. Osrednja naloga so vprašanja samoupravne organiziranosti pri čemer je v osredju zlasti analiza samoupravnih sprememb oziroma odpravljanja tozov. Obravnavali bodo tudi spore, ki jih ni bilo možno rešiti po redni poti. Med osrednje naloge sodi tudi dograjevanje delitve in razporejanja dohodka ter delitve osebnih dohodkov, zato bodo usklajevali samoupravne sporazume dejavnosti, sprejeli metodologijo za računanje vrednosti enostavnega dela itd. Sindikati bodo obravnavali tudi poslovanje ozdov, ki imajo izgube, svobodno menjavo dela in samoupravno delavsko kontrolo.

stališča ZK do dveh delov osebnih dohodkov, pa si danes dokaj težko zamislimo. Mogoče bodo k temu pomagala tudi stališča, ki se oblikujejo v predsedstvu zveznih sindikatov, ki naj bi zmanjšala administrativno delitev in ki so na seji predsedstva RS ZSS dobila dokajšnjo podporo. Tudi enote enostavnega dela kot osnove za delitev bi lahko zmanjšale razlike v osebnih dohodkih, čeprav to spremelja bojazen, da se na ta način znova vračamo k nekakšnim plačilnim razredom.

Zadnji uradni podatki o najmanjših osebnih dohodkih so za marec 1986

Imamo neverjetno razvejan način zajemanja vseh mogočih podatkov, s katerimi se ukvarjajo številne službe in to, od SDK do statistike. Kljub temu sindikat razen neuradnih ugotovitev nima novejših podatkov. Glede na rast osebnih dohodkov v naslednjih mesecih si je res težko zamisliti, kako je na njihovi podlagi možno voditi akcijo na socialnem področju. Takrat je skoraj 16 odstotkov delavcev dobilo mesečno manj kot 60.000 dinarjev in danes nihče ne ve, koliko zaslužijo in kakšna je njihova življenjska raven. Sindikat je seveda še naprej proti socialnemu varstvu, ki bi bilo neodvisno od rezultatov dela in gospodarjenja, čeprav meni, da je treba z vso pozornostjo obravnavati položaj delavcev, ki zaslužijo manj kot 60.000 dinarjev, zlasti tistih, ki živijo v večjih mestih. Sindikat seveda ostaja tudi pri svojih opredelitvah. Gre za znane zahteve po preustroju proizvodnje, da je treba ukrepati v vseh ozdih, ki delavcem ne morejo zagotavljati primernih osebnih dohodkov, ki bi naj bili večji od zjamčenih.

Ali družbene dejavnosti še zaostajajo

Položaj delavcev v družbeni dejavnosti bi naj bil do konca leta usklajen z delavci v gospodarstvu. V gradivu strokovne službe RS ZSS je zapisano, da je negotova uresničitev tega programa. V prvih šestih mesecih so najbolj, to je za 14,4 odstotka, zaostajali osebni dohodki delavcev v družbenem varstvu otrok in mladine, za 10 odstotkov v srednjem šolstvu, kjer so velike razlike med občinami in tudi šolami – v kulturi in 6 odstotkov v osnovnem šolstvu. Delavci v teh dejavnostih imajo zato še vedno pripombe na zaostajanje pri osebnem dohodku, k čemer so prispevala svoje tudi različna usklajevanja na občinskih in širših območjih. Kaže, da kar hitro rastoči osebni dohodki v gospodarstvu ponovno zastavljajo vprašanje o sprotih podatkih, pa tudi o metodologiji tega izenačevanja. Sploh pa je zmeda s podatki kriva, da vsak subjekt s svojimi podatki dokazuje svoj prav. Tudi tu se je težko dokopati do prave resnice. Mogoče je republika res premajhna, da bi ta občutljiva vprašanja prepuščala 65 občinam in oblikam njihove povezanosti na širših območjih. Sploh pa bi bil čas, da se nehamo slepiti z načeli svobodne manjave dela, pa tudi sisi so bili na slepem tiru ob teh dejavnostih.

Franček Kavčič

Življenjski standard

»ASFALTNE« DELAVSKE DRUŽINE V PRECEPU

V naš besednjak so v zadnjih letih prišli novi izrazi, ki jih politika, pa tudi znanost, uporabljata kot aksiome, kot nekaj, kar je samo po sebi razumljivo, torej kot »tisto, kar je« in nič drugega. Zlasti v družbenih listinah in v politični retoriki mrgoli novih pojmov, ki so povezani tudi z življenjskim standardom delavcev in občanov. Tako smo dobili zajamčene osebne dohodke, pojem o materialni in socialni varnosti delavcev, enoto enostavnega dela, na kateri gradimo razmerja v osebnih dohodkih – vse to pa je povezano pravzaprav z denarnim zneskom, ki ga mora zaslužiti delavec, če hoče vsaj kolikor toliko normalno preživeti sebe in svojo družino. Zneski se seveda v teh vihravih gospodarskih časih, ko pravzaprav ne veš, ali boš lahko prihodnji teden še kupil živila po isti ceni kot zdaj, kaj hitro spreminjajo, kajti vse več je treba odšteti za ta ali oni nakup sicer življenjsko nujnega izdelka ali pridelka. Številke, s katerimi ponazarjamo življenjsko raven delavskih ali mešanih gospodinjstev, dobivajo že skorajda neverjetne višine.

V sektorju za ekonomski razvoj, gospodarsko in socialno politiko sproti spremljajo gibanje življenjske ravni delavskih družin. Tako so tudi organi Zveze sindikatov lahko nenehna na tekočem z nekaterimi ključnimi parametri življenjskega standarda, da se laže odzovejo na neurejena gibanja in opozarjajo nanje in se tudi opredeljujejo do vprašanj ekonomskega in socialnega razvoja oziroma uveljavljanje dogovorjene politike.

Toda resnici na ljubo treba priznati, da čisto natančnih podatkov nimajo. Tako se lahko v našem zapisu opremo na oceno nekaterih vidikov Življenjske ravni delavskih družin junija letos. Bržkone bi dobili precej drugačno, če bi upoštevali tudi jesenske nakupe in stroške, kajti začetek šolskega leta in nabava ozimnice kar dobro praznita delavske žepe.

Sredi letošnjega leta so

marsikje zagnali pravi preplah zaradi gibanja realnih osebnih dohodkov, ki so bili v obdobju od januarja do maja letos v primerjavi z enakim obdobjem lani za 18,6 odstotkov višji, v primerjavi s povprečnimi lani pa za 6,2 odstotka. Po teh podatkih so se kazalci, s katerimi ponazarjamo gibanje živ-

porabe in družinskih proračunov delavcev. Stalni strošek, ki znaša v strukturi izdatkov delavske družine 40 odstotkov, je hrana, vendar pa se njen delež spreminja, v družinah z nizkimi dohodki pa krepko presega slovensko povprečje. Ker pa je skoraj polovica slovenskih delavcev plačana manj od

republiškega povprečja, je to bržkone zaskrbljujoče, kajti raven zadovoljevanja drugih življenjskih potreb v takšnih družinah pada.

V najtežjem položaju so seveda čiste delavske družine v velikih mestih, katerih družinski proračun je odvisen le od osebnih dohodkov. Analitiki pravijo, da na ra-

drva in podobno), vsi drugi viri sredstev pa so po statistiki kajpak večji pri delavskih družinah, in sicer denarni viri za 19,4 odstotka, ostali prejemki in posojila pa celo za 311,7 odstotka.

Pa pustimo to. Če se ozremo ponovno na podatke, ki ponazarjajo porabo osnovnih življenjskih potrebščin kot poglavito merilo življenjske ravni, potem je standard delavskih gospodinjstev v Sloveniji za 6,2 odstotka boljši od standarda mešanih gospodinjstev. (glej tabelo 2).

Toda to je le podatkovni mišmaš, kajti če upoštevamo vsa razpoložljiva in porabljena sredstva gospodinjstev, je poraba oziroma standard pri mešanih gospodinjstvih in za tri do štiri odstotke višji kot pri delavskih predvsem zaradi visoke naravne vrednosti proizvodnje in vlaganja v stanovanje in imetje. Tako kot zmeraj veljajo vsi ti podatki le za povprečna slovenska gospodinjstva obeh tipov in ne upoštevajo razlik v standardu, ki izhajajo iz življenja v večjih mestih in industrijskih središčih, kjer delavske družine nimajo možnosti za dopolnjevanje svojih družinskih proračunov z naravno proizvodnjo, imajo pa velike stroške s stanovanji, varstvom otrok in podobno.

Prav tako niso upoštevane razlike med mešanimi gospodinjstvi, ki imajo v bližini večjih mest možnost izkoriščanja mestne rente, pa tudi manjše stroške s prevozi na delo in večje možnosti za zaposlovanje družinskih članov. Pa še marsikaj drugega ni upoštevano, vendar kot pribito drži, da življenjska raven tako imenovanih »asfaltnih« delavskih družin ni zavidanja vredna, kajti če junija bi moral družinski proračun znašati nekaj manj kot dvajset starih milijonov mesečno le za nujne življenjske potrebščine, kot nam kaže druga tabela.

Junija pa so povprečni osebni dohodki v naši republiki znašali nekaj čez 92 tisoč dinarjev, julija skoraj 96 tisoč dinarjev in če so se v teh drugih jesenskih dneh morda ustalili na okrog 11 tisočakov povprečno, tiste družine, ki imajo osebne dohodke pod povprečjem, težko povezujejo začetek meseca s koncem. Če pa je takih delavcev v naši republiki le šlabo polovica, je to že dovolj, da se povprašamo, kako v organizacijah združenega dela naravnati kolo gospodarjenja in dela, da bodo delavci zaslužili – tudi tisti z najnižimi osebnimi dohodki – toliko, da bodo lahko živeli človeka dostojno življenje.

Marjan Horvat

– Si zamišljaš, kako bi šele trpel naš družinski standard, če bi po zvezah dobili premog, in če mulc ne bi ponavljal razreda?

TABELA 2

PORABLJENA SREDSTVA 4-ČLANSKIH DELAVSKIH IN MEŠANIH GOSPODINJSTEV – OCENA ZA JUNIJ 1986*

Življenjske potrebščine	Delavska gospodinjstva		Mešana gospodinjstva	
	din	%	din	%
1. Hrana	78.537	39,4	91.686	48,9
2. Pijače	12.060	6,1	15.152	8,1
3. Tobak	3.060	1,5	1.908	1,0
4. Obleka	16.349	8,2	12.659	6,7
5. Obutev	5.946	3,0	5.383	2,9
6. Stanovanje	9.441	1,9	4.047	2,1
7. Ogrevanje, razsvetljava	14.289	7,2	12.502	6,7
8. Gospodinjstva oprema	10.983	5,5	10.501	5,6
9. Higijena, zdravstvo	9.961	5,0	8.364	4,5
10. Izobraževanje, kultura, razvedrilo	12.408	6,2	6.197	3,3
11. Prevoz, promet, PTT	19.243	9,7	14.621	7,8
12. Razno	7.038	3,5	4.588	2,4
	199.315	100,0	187.608	100,0

* Preračun na podlagi mesečne ankete o porabi v gospodinjstvih v letu 1984 Zavoda SRS za statistiko. Upoštevani so indeksi gibanja cen za posamezne skupine življenjskih potrebščin

ven zadovoljevanja življenjskih potreb odločilno vplivajo razpoložljiva sredstva gospodinjstev: (glej tabelo 1).

Ta so v mešanih gospodinjstvih, torej tistih, ki imajo lastno kmečko gospodarstvo in v katerem je poleg tistih, ki delajo na kmetiji, tudi eden ali več članov v rednem delovnem razmerju ali opravlja samostojno pridobitno dejavnost (porabljena sredstva so pri obeh tipih gospodinjstev preračunana na štiričlansko družino) za tri odstotke večja kot v tipičnih delavskih gospodinjstvih zaradi naravne porabe. Ta pa v mešanih gospodinjstvih predstavlja kar 21,7 odstotka vseh razpoložljivih sredstev, medtem ko je pri delovnih gospodinjstvih ta delež le 1,8 odstotka. Naravna poraba zajema pridelke in izdelke iz lastne proizvodnje pri mešanih gospodinjstvih (hrana, pijača,

TABELA 1
POVPREČNA MESEČNA RAZPOLOŽLJIVA SREDSTVA 4-ČLANSKIH DELAVSKIH GOSPODINJSTEV V LETU 1984 (PRERAČUN PO ANKETI 1984 ZAVODA SRS ZA STATISTIKO*)

Razpoložljiva sredstva	Mešana gospodinjstva		Čista del. gospodinjstva	
	din	%	din	%
Denarna sredstva:	730.677	77,4	872.084	95,4
Od tega:				
– prihodki iz red. del. razmerja	360.649	38,2	605.375	66,2
– prihodki zunaj red. del. razmerja	8.477	0,9	15.183	1,7
– prihodki iz pokoj. zavar.	97.265	10,3	125.289	13,7
– osatali prej. od soc. zavarovanja	20.599	2,2	16.078	1,8
– prihodki iz tujine	2.340	0,2	5.629	0,6
– neto prih. od posesti	147.546	15,6	20.024	2,2
– dajanje v zakup in prodaja imetja	10.110	1,1	11.972	1,3
– dobitki, darila in podobno	2.445	0,3	6.214	0,7
– gotovinska posojila	4.018	0,4	1.893	0,2
– zmanjšanje varčevanja	77.228	8,2	64.427	7,0
Ostali prejemki in posojila od tega:	8.293	0,9	25.855	2,8
– potrošniška posojila	2.903		6.303	
– investicijska posojila	5.390		19.552	
Vrednost naravne porabe	204.628	21,7	16.517	1,8
Razpoložljiva sredstva skupaj	943.598	100,0	914.456	100,0

* Preračun za 4-članska gospodinjstva je izdelan na osnovi izvirnih podatkov za: – 3,74 člansko mešano gospodinjstvo (1,1 članov v delovnem razmerju, 0,5 aktivnih kmetov, 2,13 vzdrževanih članov – anketa je zajela 197 gospodinjstev) – 3,07 člansko čisto delavsko gospodinjstvo (1,41 članov v delovnem razmerju, 1,66 vzdrževanih članov) – anketa je zajela 1.054 gospodinjstev.

Kličemo 061/752-211

Na zvezi je Franc Dodig, predsednik sindikata v IUV

Čeprav so v vrhniški občini padali prenekateri očitki o spodrseljah pri odpravljanju posledic neurja, so na organizacije združenega dela deželevale same pohvale. Igradova žaga, Kovinarska, Liko in druge so hitro, učinkovito poprijele, sindikat se je odrezal kot le kaj... Še največ hvale smo slišali na račun IUV:

»Že v soboto zjutraj smo bili pripravljeni. Največ dela nam je dala Ščetinarna v Sinji gorici. Tam je bilo največ škoda. Kar se da hitro je bilo treba popraviti porušeni dimnik, pokriti proizvodne dvorane, tako da je tovarna lahko v ponedeljek že delala.«

Kaj pa delavci? Kako je bilo s škodo, ki so jo utrpeli zaposleni?

»Neurje je tovarni povzročilo za 260 milijonov dinarjev škoda. Proizvodnja v Sinji gorici je stala dva dni in jasno, da je bila to prednostna naloga. Tu je poprijel tako SLO in DS kot vodstvo, sindikat, vsi delavci. Podrlo je tudi nekaj stanovanjskih barak in za delavce, ki bivajo v njih, je bilo treba takoj najti prenočišče, poskrbeti za prehrano...«

In kdo je vse to vodil, usklajeval?

»No, pri takšni stvari bi težko koga posebej kitil z zaslugami. V dobro urejenem kolektivu se pač ve, kdo, kdaj in kaj. Posebne skupine so takoj začele obiskovati prizadete domove naših delavcev, največ jih je bilo v Zaplani in v Sinji gorici. Škode je bilo precej, prva oblika pomoči je bil takojšen izreden plačan dopust. Glede na škodo pač, od dveh dni do enega tedna.«

Pa bolj otipljiva pomoč?

»Ja, prvi dan še nihče ni vedel, kako in koliko bo pomagala občina pa banka... Videli smo, da so se krajani v omenjenih dveh krajevskih skupnostih sami dobro znašli. Pomagali so drug drugemu, našli zasebne prevoznike, da so jim iz Novega mesta vozili material, ki ga na Vrhnikih ni bilo moč dobiti. Tovarna je potem osmim delavcem odobrila še posojilo, tja do 400 tisočakov za posameznika.«

Takšne nesreče so gotovo preizkus posebne vrste – tako za medsebojne odnose kot za raven družbene organiziranosti. Za vaš sindikat tudi?

»Je izkušnja, seveda je. Najprej pride na vrsto sosed, sorodnik. Ko človek ne ve več kod in kam, se obrne na sindikat. Ta je brž organiziral ljudi, ugotovil, kaj kdo najbolj potrebuje in kdo lahko pri tem najbolj pomaga. Takoj smo sklicali vse naše delavce, ki žive v teh krajih in imajo telefone. Tako smo vedeli, kaj se dogaja in kako poprijeti. V tovarni imamo strokovnjake, mizarje, tesarje, ključavničarje... Seveda so bili vsi takoj pripravljeni pomagati in potem jih ni bilo težko razporediti.«

Torej tudi vprašanje volje, pripravljenosti...

»Seveda, in bila je brez pripomb. Že jutro po neurju je bilo navsezgodaj zbranih 30 delavcev, odprlo se je skladišče, kjer smo imeli na srečo dovolj pomožnega materiala, takoj je bil odprt obrat družbene prehrane – tako za ljudi, ki so prišli pomagat kot za prizadete, predvsem iz stanovanjskih barak. No, teh se bomo zdaj tako in tako znebili, saj so se njihovi prebivalci znašli na prednostni listi. IUV namreč končuje nov stanovanjski blok in devet stanovanj je že rezerviranih za prizadete.«

Ciril Brajer

Novi sistem nagrajevanja v Železarni Ravne

NAGRADA ZA VEČ ZNANJA

Pred kratkim so se delavci Železarne Ravne (okoli 6.500 jih je) z referendumom odločili za novi sistem delitve in nagrajevanja, ki se bistveno razlikuje od prejšnjega. Na nagrajevanje gledajo v ravninski železarni drugače kot v mnogih drugih organizacijah združenega dela, saj so ga sprejeli za sestavni del razvojne in poslovne politike. Imajo tudi posebne strokovne službe, ki skrbijo za vprašanja delitve, spremljajo uveljavljanja sprejetega sistema in predlagajo nove rešitve.

O tej občutivi in aktualni temi smo se pogovarjali z Ivanom Žagarjem, članom poslovodnega odbora Železarne, ki meni, da bi bilo v Železarni pa tudi sicer v združenem delu uspešnejši razvijali in dograjevali sisteme delitve, če bi med družbo in organizacijami združenega dela ustreznejše reševali vprašanja delitve.

Ali zvezni in republiški družbeni dogovori, letne resolucije in več kot štirideset panožnih sporazumov ne dajejo dovolj meril in smernic za delitev med družbo in organizacijami združenega dela?

»Merila v teh listinah in aktih omogočajo različno razlago in uveljavljanje delitve. Vse je odvisno v glavnem od dobre volje delovnih kolektivov. Ne potrebujemo toliko aktov, ampak objektivizirana merila gospodarske uspešnosti, ki bodo uporabna pri gospodarjenju in se jih bodo vsi dosledno držali. Prav zato, ker nam primanjkuje takšnih meril, moramo včasih posegati po političnem zamrzoVANJU osebnih dohodkov, včasih pa po ad-

da to ni tako zapleteno vprašanje, da ga ne bi mogli rešiti, če bi se otresli nekaterih dogem in če bi družba pokazala več zanimanja zanj. S tem pa je tesno povezano tudi vprašanje spodbud, ki ga prav tako že nismo rešili.«

Ali mislite na kolektivno ali individualno motivacijo?

»Na motivacijo nasploh v našem sistemu. Sicer pa naš sistem delitve vsiljuje individualne normative in individualna hotenja, zato se delavci zelo malo zanimajo za to, kaj dela njihov sosed, ali pa se sploh ne. Tudi zato smo danes vse večji egoisti, ker nas ne zanima, kaj se dogaja z družbeno lastnino, in nam jo lahko krađe za hrbtom. Delavce bi morali celovito spodbujati ne samo za njihovo neposredno delo, temveč za gospodarske dosežke na delovnem mestu, v tozdu in delovni organizaciji.«

Ali ni morda enostransko, o kateri govorite, povezana s tako imenovano analitično oceno delovnega mesta oziroma z delovnimi nalogami in opravili?

»Analitični oceni prav tako dajemo prevelik pomen. Precej ustanov jo celo sili v ospredje, tako da je prišlo celo do tega, da se zaposleni vse manj zanimajo za pridobivanje novih znanj in spretnosti, zato, da bi se dokvalificirali in podobno. Vsak si prizadeva predvsem za to, da bi si kakor koli pridobil delovno mesto s čim višjo analitično oceno. Glede na način, kako pri nas o tem odločamo, omogoča to različne manipulacije.«

S pretiranim povečevanjem analitične ocene smo razvrednotili pomen znanja.

»V praksi je žal tako. Če kvalificirani in nekvalificirani delavec opravljata enako delo, imata tudi enako analitično oceno in za enak učinek tudi enak osebni dohodek. Zato si nekvalificirani delavci ne prizadevajo, da bi si pridobili kvalifikacijo. Vendar pa se pri delu pozna razlika med tema delavcema. Kakovost dela kvalificiranega delavca je praviloma večja, ta tudi lepše ravna z orodjem in ima nasploh boljši odnos do družbene lastnine in samoupravljanja, vendar ta razlika v kakovosti ne vpliva na njegov osebni dohodek.«

Ker ste v Železarni to spoznali, kako nameravate rešiti to vprašanje?

»Da bi zaposlene spodbudili k učenju in višji izobrazbi ter izpopolnjevanju njihovega znanja, smo v novi sistem, ki smo ga sprejeli na referendumu, vgradili spodbude za tako imenovani strokovni razvoj. Vseh 6.500 zaposlenih smo razvrstili v osem strokovnih kategorij po ustaljeni nomenklaturi. Na račun strokovnega razvoja smo septembra letos prvič povečali osebne dohodke za devet odstotkov. Vsak delavec lahko napreduje in si z učenjem pridobi višjo kvalifikacijo ali strokovno izobrazbo, vendar se mora udeleževati ustreznih tečajev in strokovnih predavanj ter uspešno opravljati izpite. Torej mora dokazati, da v resnici več zna in ima višjo izobrazbo.«

Ali to velja samo za delavce ali za vse, tudi za direktorje?

»Za vse. Na primer za delo, ki ga opravljam, imam ustrezno izobrazbo (visoko), zato bom napredoval do druge stopnje in zato dobil

katera je dovolj nedokončana osnovna šola, dobi takoj 8.000 dinarjev več, toda ko bo končal ustrezne tečaje in seminarje ter bo dokazal, da obvlada novo znanje, bo napredoval v višjo skupino in dobil tudi večjo stimulacijo, tudi če bo še naprej opravljal ista dela in naloge kot prej.«

Ali že opazate, da se delavci zavzemajo za višjo izobrazbo?

»Že zdaj se je precej povečalo zanimanje za različne seminarje in tečaje, za dokvalifikacijo, specializacijo in podobno. Ljudje imajo zdaj možnost, priložnost in tudi gnotne spodbude za izpopolnjevanje znanja, za napredovanje. Prepričani smo, da bomo tako povečali raven znanja v podjetju in izboljšali kakovost dela, upravljanja in gospodarjenja z družbenimi sredstvi.«

Ali imate po novem tudi več mehanizmov tako imenovane kolektivne stimulacije, torej odvisnosti osebnih dohodkov tudi od poslovnih dosežkov posameznih tozodov in vse delovne organizacije?

»Določili smo enotno vrednost enote dela za vso delovno organizacijo. Noliko smo ublažili, vendar kljub temu obdržali individualna in skupinska merila za kakovost in obenem povečali pomen in vpliv kolektivnih meril ter določili izrazito kolektivne normative za gospodarsko uspešnost organizacijske enote, tozda in delovne organizacije. Zato je osebni dohodek delavca odvisen od njegovega osebnega prispevka in precej bolj kot doslej od kakovosti dela in gospodarske uspešnosti, kar ga neposredno spodbuja k temu, da skrbi za uspeh vse delovne organizacije in se glede na to ustrezno vede tudi kot samoupravljalec.«

Ali bodo te spremembe vplivale na opravljanje ali vsaj zmanjševanje uravnolovke?

»V prvih sedmih mesecih letos je bil povprečni osebni dohodek v tovarni 111.717 dinarjev, samo julija pa 126.064 dinarjev. Najnižji osebni dohodek, ki ga prejema zelo malo delavcev, je

Neučinkovita delitev

Kolikšno »ustvarjalnost« in koliko časa znamo posvetiti delitvi dohodka in osebnih dohodkov, za katero si mnogo bogatejši in tudi produktivnejši deli sveta ne morejo vzeti toliko časa? Presenečenje, če sploh je, je večje ob ugotovitvi, da njihov delavski razred v popreču mnogo bolj živi... Kaže, da sta si ta dva pojava v obratnem sorazmerju...

V zadnjem času dobiva to pri nas kljub vsemu še dodatno značilnost s prekinitvijo dela. Verjetno ne more biti to v ponos naši domovini, niti sistemu, ki jo predstavlja. Ne zavedamo se dovolj, da delavec ni moč motivirati s papirnimi pobudami, ampak le z njihovo višjo življenjsko ravnijo. Kako sicer opravičujemo plače, ki so med najmanjšimi na svetu? Kakšno afirmacijo to pomeni za samoupravni socializem v svetu? Nedvomno drži, da je le-ta sicer pripomogel k drugačnemu gledanju na človeka in njegovo okolje, pa vendar, ali je to dovolj. Ali človek v sistemu zahodne demokratije relativno ni bolj osvobojen tabujev?

Mimo tega ne moremo, ker smo s »plačami« oziroma še prej z združevanjem dela in sredstev vpeti v širši družbenoekonomski odnos. Pa se skušajmo vrniti k osnovni temi, čeprav človek postane malodušen, da bi o njej raket še karkoli tvornega. Zakaj? O delitvi in sicer tudi o delitvi osebnih dohodkov smo slišali ali prebrali že toliko komentarjev strokovnjakov, nekaterih novinarjev ali drugih občanov, da se človeku gabi še karkoli reči ali slišati o tem. Smotrnega učinka tako ni! Sile zunaj delavskega razreda oziroma združenega dela se glede delitve še naprej izživljajo, tako da farsa ni videti konca.

Panožni sporazumi o delitvi dohodka niso niti zaživi, saj jih je presekjal interventni zakon, čeprav mnogi vidijo v tem zakonu uzakonitev panožnih sporazumov. Te zakonitve so najbolj veseli nekateri sindikalni delavci, ki vidijo v tem priznanje za svoj prispevek k delitvi dohodka in osebnih dohodkov. Ne moremo biti prepričani, da to veselje vključuje tudi dejstvo o zadrževanju, da ne rečemo kar zamrznitvi osebnih dohodkov do konca leta.

- uzakonitvi panožnih sporazumov pa smo tudi težko prepričani zavoljo vzrokov, kot na primer:
- bore malo jih dograjujemo in usklajujemo;
- do konca leta ne bodo prišli do veljave pri izvedbi z resolucijo določenih delitvenih razmerij; kako so se obnesli v prvem polletju, je že tako znano;
- pripravljajo zakonske podlage za uzakonitev predloga CK ZKJ.

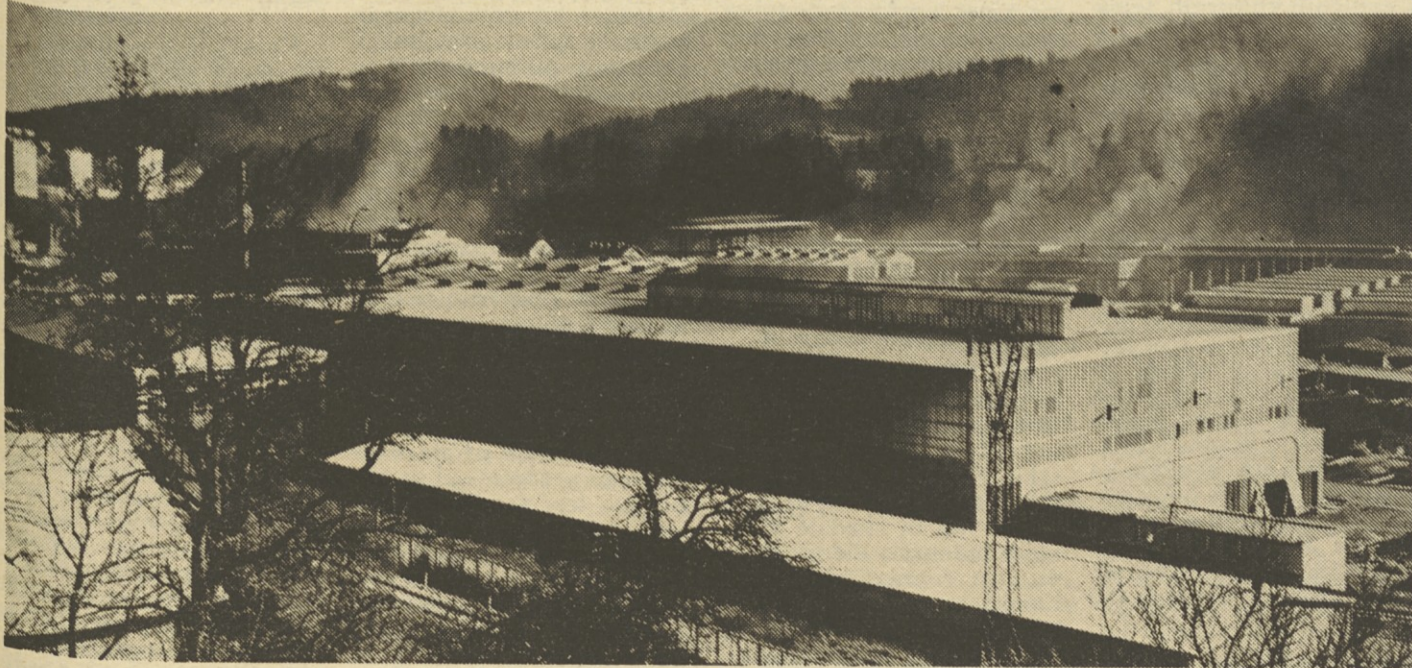
Ni namen tega pisanja kritično obravnavati panožne sporazume... Kritično in samokritično se morajo družbeni dejavniki ozreti na neustrezno in neučinkovito družbeno usmerjanje razporejanja dohodka za osebne dohodke, ki je prav smešno.

Zelo nazorno ga odseva sedanje stanje. Avgusta smo izplačevali osebne dohodke pretežno na podlagi izjav, da so naši splošni samoupravni akti usklajeni s panožnimi sporazumi. Izjava in obračun, ki so jih organizacije združenega dela predložile službi družbenega knjigovodstva, le-ta pa izvršnim svetom (?), ni drugega kot farsa, h kateri se je zatekla administracija, »da zaščiti akumulacijo« pred delavci. Sama izplačila pa so tudi avgusta ostajala na ravni, ki zagotavlja neuresničevanje resolucije za leto 1986!

Čemu bi se je pa držali le pri osebnih dohodkih! Vsaj pri konkretnem izplačevanju osebnih dohodkov bodimo dovolj realni! Vsekakor bo zanimiv razplet igre, ki se letos šele začne med združenim delom in administracijo. Sindikat v njej ostaja (morda navidezno) le na robu.

S kopicico papirja se tako vedno bolj oddaljujemo od samoupravljanja in tudi od zadovoljive življenjske ravni delavcev in drugih občanov. Napredka v družbeno-ekonomskih odnosih ni in ga dolgoročno na ta način tudi ne more biti.

Ivan Drevenšek

ministrativnem. Tudi se ne morejo nekatere organizacije držati načel delitve, če večina drugih v njeni okolici dviguje osebne dohodke. V tem primeru morajo tudi te slediti večini, ker bi drugače ostale brez najsodobnejših kadrov.«

Kaj bi moral biti temelj teh meril?

»Akumulacija. Opreti se moramo na akumulativnost kot na splošno formulo in le izjeme obravnavati posebej, ne pa tako kot zdaj, ko v bistvu vse organizacije obravnavamo kot izjeme. Mislim,

Celo starši se več ne zavzemajo, da bi si njihovi otroci pridobili čimvišjo izobrazbo in strokovno usposobljenost, ker menijo, da bodo že kako »zaslužili« boljše delovno mesto brez ustreznega znanja. Iz naše zavesti je skorajda izpuhtelo spoznanje, da če kdo želi več zaslužiti, mora tudi več znati.«

Toda po našem sistemu, konkretno po določenih zakona o združenem delu, so osebni dohodki odvisni predvsem od dela in njegovih sadov, ne pa od formalne izobrazbe?

18.000 dinarjev, kvalificirani delavec pa 11.000 dinarjev. Predsednik poslovodnega odbora, ki je magister, bo dobil 18.000 dinarjev, jaz pa moram šele dokazati svojo strokovnost, torej zagovarjati magistrsko nalogo na ustrezni fakulteti in opraviti izpit. Komisiji moram dokazati, da sem obiskoval ustrezne oblike strokovnega izobraževanja in podobno.«

Kako pa je s tako imenovanimi uslužbenci?

»Podobno velja tudi zanje. Na primer delavec, ki opravlja administrativna dela, za

znašal julija 50.314 dinarjev, predsednik poslovodnega odbora pa je dobil 240.747 dinarjev. Razmerje med najnižjim in najvišjim osebnim dohodkom je bilo torej 1:4,7. Po novem pa je razmerje 1:5,4 na račun dodatka za strokovni razvoj, torej je zdaj bistveno boljše.«

Kakšne so razlike med delavci, ki opravljajo enako delo oziroma imajo enako kvalifikacijo?

»Julija je kvalificirani topilničar zaslužil 185.877 dinarjev, kvalificirani strugar pa 134.354 dinarjev. Razlika

je torej 50.000 dinarjev. Junija pa je na primer razlika med najuspešnejšim in najslabšim topilničarjem z enako analitično oceno in vsemi drugimi enakimi značilnostmi znašala 40.816 dinarjev. Razlika v osebnem dohodku med najslabšim in najboljšim delavcem v topilnici je znašala 30.000 dinarjev.«

Kako pa pri vas nagrajujete ustvarjalnost in ali jo priznavate vsem delavcem ali samo strokovnim?

»Nagrado za ustvarjalno delo lahko dobijo vsi, saj je lahko ustvarjalen vsak, strugar ali kateri koli delavec, ki ima potrebno znanje in izkušnje. Pri nas smo zdaj rešili tudi vprašanje, ali ima delavec pravico do nagrade za inovacijo, ki jo je izdelal med delovnim časom. Vo-

dilni delavec mora vnaprej določiti, ali je naloga, ki jo je uspešno opravila skupina delavcev ali posameznik inovacija, in če je in so jo s pridom vpeljali, imajo potem tudi pravico do nagrade. Če znaša na primer prihranek zaradi skupinske inovacije petdeset milijonov dinarjev, znaša nadomestilo zanjo 1.650.000 dinarjev za skupino in je za polovico manjša, če ni bila množična in je bila opravljena med delovnim časom. Po novem že zaznavamo večje zanimanje za ustvarjalno-razvojne naloge in za usmerjene inovacije. Torej ima vsakdo možnosti za ustvarjalno delo. Največ novih nalog in obveznosti pa imajo vodilni delavci in organizatorji.«

Jovan Pjević

PREDSEDSTVO RS ZS SLOVENIJE

Predsedstvo republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije je na 5. seji dne 9. septembra 1986 obravnavalo nekatere značilnosti družbenoekonomskih odnosov ob polletnih rezultatih gospodarjenja in delo sindikata. Po razpravi je predsedstvo sprejelo tele

UGOTOVITVE, STALIŠČA IN USMERITVE

Predsedstvo ugotavlja, da je večina občinskih svetov Zveze sindikatov Slovenije skupaj z drugimi družbenopolitičnimi dejavniki in izvršnimi sveti v občinah ustrezno preverjala uspešnost gospodarjenja v prvih šestih mesecih letošnjega leta ter si prizadevala za spreminjanje razmer, zlasti za povečanje proizvodnje in izvoza, storilnosti in uveljavljanje drugih kakovostnih dejavnikov gospodarjenja. Obenem smo se soočali z zahtevami za družbeno in gospodarsko neutemeljeno spreminjanje samoupravne organiziranosti združenega dela in odpravljanje tozdov. Posebno smo se zavzeli za tiste ozde, ki so v prvem trimesečju poslovali z izgubo in premagovanje težav izgubarjev ter za usklajevanje osebnih dohodkov in sredstev za skupno porabo z resolucijskimi opredelitvami. Po vsem tem ugotavljamo, da se je nominalna rast osebnih dohodkov umirila, posebno v tistih organizacijah združenega dela, ki se niso držale resolucijskih usmeritev.

Predsedstvo ugotavlja, da so usmeritve za delo organov in organizacij zveze sindikatov, ki smo jih sprejeli ob letošnjih obravnavah izpolnjevanja resolucijskih ciljev, še vedno podlaga za delovanje, saj še niso spremenjene negativni težnje, ki so se

pojave v polletju zlasti v proizvodnji in uveljavljanju kakovostnih dejavnikov gospodarjenja, in družbenih usmeritev za razporejanja dohodka ter izgubah.

1. Predsedstvo predlaga, da pri devetmesečnih obračunih:

– osnovne organizacije Zveze sindikatov zahtevajo od poslovnih organov v organizacijah združenega dela, naj ugotovijo posledice ukrepov, ki so bili sprejeti maja in junija,

– osnovne organizacije zveze sindikatov v ozdih pripravijo temeljite razprave delavcev o razmerah in sadovih gospodarjenja ter spodbudijo le-te za kakovostnejše in večje gospodarske dosežke,

– občinski sveti zveze sindikatov zahtevajo temeljito oceno izpolnjevanja nalog v sleherni organizaciji združenega dela in družbenopolitični skupnosti;

– občinski sveti in republiški svet Zveze sindikatov Slovenije prek delegatov in delegacij v skupščinah družbenopolitičnih in samoupravnih interesnih skupnosti zahtevajo, naj bodo elementi in smernice za načrtovanje v SIS družbenih dejavnosti in materialne proizvodnje ter družbenopolitičnih skupnostih za leto 1987 pravočasno pripravljene in poslani organizacijam združenega dela.

2. Predsedstvo republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije zahteva od pristojnih organov razčlenitev uveljavljanja in učinkov ukrepov tekoče gospodarske politike še pred sprejemom ukrepov in odločitev za dograjevanje gospodarskega sistema in predlogov ukrepov, ki bodo določali pogoje za gospodarjenja v letu 1987. Ta razčlenitev naj jasno pokaže, kateri ukrepi so lahko osnova za dograjevanje gospodarskega sistema.

V Zvezi sindikatov bomo podprli vse tiste kratkoročne ukrepe, ki opravljajo slabosti in spreminjajo razmere, ter tiste dolgoročne ukrepe, ki temeljijo na dolgoročnem programu gospodarske stabilizacije ter krepijo samostojnost in odgovornost gospodarskih subjektov za boljše gospodarjenje z družbenimi sredstvi ter samoupravni družbenoekonomski položaj delavca. Uveljavljanje teh ukrepov pa ne sme povečevati administrativnega urejanja.

S političnim delom v Zvezi sindikatov bomo zagotavljali, da bodo delavci pravočasno seznanjeni z ukrepi ter si prizadevali za izboljšanje gospodarjenja.

Vsem organizacijam združenega dela, bomo naložili, naj preverjajo uveljavljanje finančne utrditve prek delegatskega sistema pa si prizadevali, da bodo izvozne spodbude obravnavali tako kot druge obveznosti uporabnikov družbenih sredstev.

3. V sindikatih vztrajamo pri doslednem izpolnjevanju resolucijskih ciljev gospodarjenja, pridobivanja dohodka in na teh osnovah postavljenih razmerij v delitvi dohodka in čistega dohodka. Doseganje resolucijskih delitvenih razmerij in deleža akumulacije v dohodku ni odvisno le od gibanja osebnih dohodkov, ampak je treba uskladiti tudi rast skupne in splošne porabe s stvarnimi možnostmi. Zato predsedstvo zahteva tudi odgovorno ravnanje vseh ustreznih dejavnikov v gospodarstvu, negospodarstvu in družbenih dejavnostih.

4. Predsedstvo predlaga, da organi samoupravnih interesnih skupnosti skladno z resolucijskimi usmeritvami zagotavljajo sprotro trimesečno usklajevanje rasti osebnih dohodkov v družbenih dejavnostih z rastjo osebnih dohodkov v gospodar-

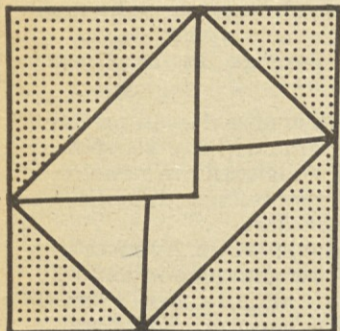
stvu. Obenem naj organi samoupravnih interesnih skupnosti preverijo, ali so povsod sprejeli programe za usklajevanje ravni osebnih dohodkov, in kjer jih niso, naj jih takoj sprejmejo, da bi se osebni dohodki v družbenih dejavnostih usklajevali z resolucijskimi usmeritvami.

5. V Zvezi sindikatov Slovenije bomo zagotovili, da skupaj z ostalimi podpisniki družbenega dogovora o dohodku v SR Sloveniji uskladimo spremembe in dopolnitve družbenega dogovora o dohodku v SR Sloveniji in samoupravnih sporazumov dejavnosti in prek komisij samoupravnih sporazumov dejavnosti zagotovimo njihovo pripravo, tako da dogradimo sistem delitve do konca leta 1986.

Organi in organizacije Zveze sindikatov Slovenije bomo spodbudili delavce v ozdih, da po sprejemu samoupravnih sporazumov dejavnosti začnejo spreminjati in dograjevati samoupravne splošne akte o delitvi tako, da bodo bolj uveljavili načelo delitve po delu in rezultatih dela, ustrezneje ovrednotili proizvodno, strokovno in ustvarjalno delo.

6. Predsedstvo predlaga podpisnikom družbenega dogovora o dohodku v SR Sloveniji, naj čimpre pripravijo metodologije za izračun vrednosti enote enostavnega dela, da bi lahko podpisniki družbenega dogovora določili vrednost enote enostavnega dela. V odboru podpisnikov pa naj sprejme in vgradi vrednost enote enostavnega dela v resolucijo kot planski instrumentarij za uveljavljanje družbenih usmeritev za leto 1987, kar je tudi podlaga za postavitev realnih vrednosti relativnih razmerij, med deli in nalogami v posameznih ozdih in med dejavnostmi.

7. Predsedstvo predlaga osnovnim organizacijam Zveze sindikatov Slovenije, naj zahtevajo od samoupravnih in poslovodnih organov sprotro obveščanje delavcev o načrtovanih in doseženih gibanjih osebnih dohodkov, upošteva kazalce gospodarjenja za enake ali sorodne organizacije v dejavnosti in glede na to sprejmejo ukrepe, ki bodo spodbudili delavce k boljšemu gospodarjenju; le-to pa je za podlaga za višje osebne dohodke.

PREJELI SMO

Zahteva za zaščito pravice do 42-urne tedenske delovne obveznosti

Zoltan Jan, rojen 11.11.1947 v Novi Gorici, po poklicu profesor, zaposlen kot učitelj slovenskega jezika pri Tehničnem srednješolskem centru Branko Brelih v Novi Gorici, član ZSS od 1972. leta, zahtevam, da se zaščiti moja pravica do 42-urne tedenske delovne obveznosti.

V desetletjih, odkar smo prešli od 48-urne na 42-urno tedensko delovno obveznost, mi različni republiški upravni organi in samoupravne interesne skupnosti kot srednješolskemu učitelju nalagajo vedno nove delovne obveznosti. Samoupravni akti in zakonski predpisi mi kratijo pravico do 42-urne tedenske delovne obveznosti, predvsem pa mi preprečujejo, da bi kakovostno opravljal osnovne naloge učitelja. Vse reforme in tudi sedanje teze za prenovo srednješolskih programov učitelja praktično ne

upoštevajo, kot da ne bi bil eden osnovnih nosilcev nalog izobraževanja. Žal nimam ustreznega gradiva, da bi pokazal, kako se v škodo učitelja zaostrejo normativi in standardi izobraževalnih skupnosti, kljub temu pa lahko svoje trditve utemeljujem takole:

● Učna obveznost učitelja se veča

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o srednjem šolstvu iz leta 1974 določa v 19. členu za učitelja teoretičnih predmetov 20 ur učne obveznosti (UL SRS 18-1049/74), zakon o usmerjenem izobraževanju pa dopušča v 195. členu 23-urno tedensko učno obveznost (UL SRS 11-716/80). Pretveza, da zakon o usmerjenem izobraževanju s tem le štiti kakovost dela, izrecno pa navaja 42-urno tedensko delovno obveznost, ne drži, kajti isti zakon v 196. členu nalaga, da »obseg in razporeditev vzgojnoizobraževalnega dela v šolskem letu določa za posameznega delavca izobraževalna organizacija z letnim delovnim načrtom.« vendar »v skladu z enotnimi osnovami standardov in normativov za opravljanje vzgojnoizobraževalne dejavnosti, določenimi v Izobraževalni skupnosti Slovenije in v skladu s tem zakonom.« Kako so se v letih, ko smo za 48-urnega prešli na 42-urni tedenski delovni, zaostri ti standardi, bo razvidno kasneje. Tudi sam zakon je učiteljem naložil množico novih dolžnosti.

Zaradi takšne zaščite »kvalitete dela« učitelja nastaja letna razlika za okrog 142 delovnih ur, če upoštevamo le čas, ki je potreben za neposredno pripravo in izpeljavo učnih ur, zanemarimo pa druga dela.

● Šolsko leto se podaljšuje

Novi predmetniki in učni načrti zahtevajo od 40 do 42 tednov pouka in tudi teze za prenovo programov predvidevajo le nezadostno krajšanje. Zakon o usmerjenem izobraževanju v 82. členu tudi izrecno dovoljuje trajanje šolskega leta do 44 tednov letno. Poleg samega pouka so vključene tudi različne druge oblike učnovzgojnega dela – od proizvodnega dela, različnih kulturnih, telesnovzgojnih, obrambnih, naravoslovnih dejavnosti pa do fakultativnih predmetov. Pri vsem tem mora seveda učitelj sodelovati, oziroma to speljati. Da bi se stvari še bolj zaostri, se spreminjajo tudi metode štetja dnevov pouka. Včasih so se za dneve pouka šteli tudi prazniki in dela prosti dnevi, zdaj le prazniki, ne pa tudi dela prosti dnevi.

Prejšnji predmetniki in učni načrti so predvidevali kvečjemu 38 tednov pouka. Šolsko leto se je včasih začelo 5. septembra, končalo pa 20. junija. Sedaj se pouk pričene 1. septembra, konča pa med 25. in 28. junijem. Zaradi teh sprememb opravi učitelj najmanj dodatnih 100 ur dela.

● Vse več izpitov

Ko je bil v veljavi 48-urni delovni teden, so imeli učenci pravico opravljati največ dva popravna izpita, izpitni rok pa je bil samo eden. Z uvedbo usmerjenega izobraževanja so sicer odpadli zaključni izpiti, toda uvedena sta dva izpitna roka, učence pa lahko opravljajo izpite iz neomejenega števila predmetov. Da je stvar bolj pestrá, učitelj pa bolj obremenjen, imam poleg popravnih na novo uvedene še dopolnilne, naknadne, diferencialne in predmetne izpite (pravilnik o preverjanju in

ocenjevanju znanja v usmerjenem izobraževanju, UL SRS 5-265/81, čl. 19). Množično se ugovori zoper ocene, ki največkrat sprožijo ponovno preverjanje znanja, vse več pa je tudi izpitov, ki jih opravljajo občani. Tako imamo poleg julijskega in avgustovskega izpitnega roka še dodatne izpitne roke praktično vsak mesec.

Učitelji, ki učijo zahtevnejše predmete, oziroma tiste, katerih ocena je pogoj za napredovanje v programih določene zahtevnostne stopnje, morajo na izpitih preveriti znanje tudi več sto kandidatov letno.

Teško je konkretno oceniti število delovnih ur, ki jih zahteva to novo delo, ni si pa težko predstavljati, kolikšne so te obremenitve.

● Več obveznih konferenc in sestankov

Množično se obvezni sestanki in konferenice, ki edino v izobraževanju potekajo zunaj delovnega procesa, torej tako, da pouk ni moten, pač pa se širijo delovne dolžnosti, ki naj bi spadale v 42-urno tedensko delovno obveznost, čeprav jih ob 48-urnem delovnem tednu ni bilo. Tu ne gre samo za razvoj delegatskega in samoupravnega sistema ter za vse dolžnosti, ki jih domala edino učitelj opravlja poleg svoje osnovne obveznosti – neposrednega učnovzgojnega dela, nastale pa so po krajšanju delovnega časa. Ko smo imeli 48-urno tedensko delovno obveznost, smo imeli v šolskem letu zgolj štiri redovalne konferenice. Zdaj ob 42-urni tedenski delovni obveznosti imamo poleg teh štirih konferenc, celotnega samoupravnega in delegatskega sistema še po štiri odredelne konferenice v vsakem oddelku, po dve pedagoški konferenci, orientacijske

konferenice, pedagoške svetne ter učiteljske zbornice.

Prej je učitelj ta del obveznosti opravil v 12 urah, zdaj potrebuje za to najmanj 30 ur, tudi če ne upoštevamo samoupravljanja in delegatskega sistema.

● Nove obvezne dokumentacije in evidenca

Odkar smo prešli od 48-urne na 42-urno tedensko delovno obveznost, se v šolstvu bohotijo različne nove obvezne dokumentacije in evidences (prim. pravilnik o pedagoški dokumentaciji in evidencah v usmerjenem izobraževanju, UL SRS 5-266/81). Nekatere naloge so seveda padle tudi na učiteljeva ramena, ki je edini ostal sam pri izpolnjevanju teh novih dolžnosti, medtem ko so se druge službe za nove naloge primerno okrepile. Med temi nalogami zahtevajo največ dodatnega dela »letne priprave na vzgojnoizobraževalno delo, ki jih v skladu s predmetnikom in učnim načrtom pripravi delavec za predmet, ki ga poučuje« ter posebne pisne »priprave na vzgojnoizobraževalno delo, s katero se vsak delavec sproti (za vsako učno uro) pripravlja na opravljanje učnovzgojnega dela« (2. in 5. točka 4. čl. omenjenega pravilnika).

Te naloge zahtevajo najmanj 180 ur dela.

● Zaostrovanje standardov in normativov

Dodatne hude delovne obremenitve in delovne obveznosti nastajajo tudi zaradi vse ostrejših standardov in normativov izobraževalnih skupnosti. Šole pa zaradi denarne stiske nalagajo nove obveznosti učiteljem. Število učencev v oddelkih se veča, tako da je težko, če ne že nemogoče izpolniti osnovne naloge učnovzgojnega procesa. Danes praktično ni

oddelka z manj kot 30 učencev, običajno pa se pred učiteljem gnete po 35 in več učencev, ki naj bi jih obravnaval individualno, s katerimi naj bi izpolnjeval vse tiste naloge, ki mu jih nalagata družba in poklicni etos. Ni si težko predstavljati, koliko dodatnih nalog, popraviljanja, preverjanja znanja, dodatnega truda pri razlagah in vajah predstavlja vsak dodatni učenec v razredu.

Včasih je npr. učitelj slovenskega jezika učil po 120 učencev, zdaj jih uči tudi po 300 in več.

● Ni selekcije učencev

Kakovost predhodnega znanja učencev vztrajno pada, kar seveda zahteva dodatni trud učitelja. Vzrok za to niso le razmere v osnovnih šolah in zakonska določila, ki dopuščajo napredovanje z negativno oceno. Srednje šole so zaradi načina pridobivanja dohodka prisiljene sprejemati praktično vsakega učenca, ker je od števila oddelkov in učencev pač odvisen dohodek delovne organizacije. Dodatne nesmisle omogočajo tudi določila, ki dopuščajo, da se v nekatere programe lahko vključijo celo učenci z nedokončano osnovno šolo in učenci iz šol s prilagojenimi programi, čeprav srednješolski učitelj ni strokovno usposobljen za delo z učenci, ki so telesno ali osebnostno moteni v razvoju. Če upoštevamo, da se pojavljajo celo oddelki, ki imajo med običajno populacijo tudi nekaj »udeležencev izobraževanja« z večjimi ali manjšimi motnjami v razvoju, si lahko predstavljamo, kakšno škodo povzročata učiteljev prav pri tistih mladih ljudeh, ki bi potrebovali povsem drugačno delo in skrb. Takšne de-

Pred napovedano davčno reformo

KJE ISKATI HUDIČA, V VOLU SPREDAJ ALI V KOLESU ZADAJ

Mnogi mislijo, da imamo slab davčni sistem (celo najslabši na svetu), ki ni niti gospodarsko spodbujevalni niti pravičen. K takšnim raz-

mišljanjem se z napovedmi o novih davčnih vijakih, ki naj bi jih vsebovali že jesenski (tretji po vrsti, odkar je za krmilo jugoslovanske vla-

de sedel Branko Mikulić) sveženj gospodarskih ukrepov, očitno pridružuje tudi nova vlada. Branko Mikulić je bil glede tega dovolj jase-

lovne obveznosti presegajo vsaka moralna in etična merila že zaradi učencev, ki jih je življenje posebej prizadelo. Precej težav povzročajo tudi učenci, katerih materni jezik ni slovenski ali slovensščine sploh ne znajo.

Obremenitve nastajajo torej zaradi vse večjih, vse bolj heterogenih razredov in vse nižjega predznanja učencev.

Učitelj poučuje v vse več oddelkih

Novi predmetniki so razdrobljeni in uvajajo množico predmetov, zaradi česar se je zmanjšal fond ur za posamezne predmete, učitelj pa mora delati v neprimerno več oddelkih, da izpolni učno obveznost. Učitelj slovensščine je npr. v nekaterih programih včasih učil le po štiri oddelke, zdaj jih mora učiti celo po 12. Ali drugače povedano: v okviru 48-urnega delovnega tedna je učil 110 - 120 učencev, zdaj ob 42-urnem delavniku, lahko uči celo 300 in več učencev. Če upoštevamo samo šolske naloge, vidimo, da jih je prej popravil okrog 440, za kar je potreboval približno 110 ur. Zdaj jih mora letno popraviti tudi več kot 1500, za kar potrebuje najmanj 380 ur intenzivnega dela, zelo pogosto pa je potrebno še dodatno delo, ker je treba naloge ponavljati zaradi slabih rezultatov.

Zahtevnejši programi

Učni načrti in programi postajajo vse zahtevnejši, vse večja je zahtevnost učne snovi (količinsko in kakovostno), kar nalaga nove in nove delovne naloge, čeprav nismo napravili bistvenega napredka pri izpopolnjevanju učne tehnologije, pri preskrbi didaktičnih pripomočkov za srednješolskega

učitelja. Pogosto učitelju ne pustimo niti toliko časa, da bi se lahko temeljito seznanil vsaj s tistim, kar ima na voljo ter je prisiljen nove pripomočke prvič preizkusiti kar ex abrupto v razredu. Obesili smo mu kvečjemu dodatne obveznosti s tako imenovanimi organiziranimi oblikami izobraževanja, da bi formalno izpolnili dolžnost učiteljev, »da stalno razširjajo, poglobljajo, posodablajo in dopolnjujejo svoja splošna, družbenopolitična, pedagoška, andragoška in strokovna znanja...« (205. čl. zakona o usmerjenem izobraževanju). Odveč je seveda pripomniti, kako skromne sadove dajejo premnogi seminarji med učitelji. Predvsem pa je značilno, da je izpopolnjevanje strokovnega znanja nekje na repu drugih znanj. Učitelje trgamo od individualnega strokovnega izpopolnjevanja, ki je vendarle temeljnega pomena. Za sodelovanje na seminarjih, ki se jih mora udeležiti ne glede na to, ali mu kaj nudijo ali ne, potrebuje učitelj dodatnih 8 do 42 ur časa.

Nove oblike učnovzgojnega dela

Z usmerjenim izobraževanjem smo uvedli v srednje šole vrsto novih dejavnosti. Poleg obveznega dopolnilnega pouka imajo učitelji precejšnje obveznosti pri pripravi in izvedbi naravoslovnih, kulturnih, športnih in obrambnih dnevov, pouka pri fakultativnih predmetih itd. Te oblike vsekar pomenijo velike pridobitve, toda ne izvedejo se same in nalagajo ogromne delovne dolžnosti. Didaktična obdelava tematike, priprava, naloge učencev itd. zahtevajo ogromno časa posebnost v velikih šolskih središ-

čih. Lahko si predstavljamo obseg dela za pripravo kulturnega dneva, ki traja šest pedagoških ur, za 1000 učencev, ki naj bi bili vsaj večinoma dejavni.

Omenjene nove obremenitve niso vse, ki so se pojavile v zadnjih desetletjih, odkar smo prešli od 48-urne na 42-urno tedensko delovno obveznost. Izbral sem le nekatere značilne in zanje menim, da so bistveno vplivale na podaljšanje mojega delovnega tedna. Menim, da je zahteva za zaščito moje pravice do 42-urne tedenske delovne obveznosti utemeljena in predlagam, da se republiški odbor sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti Slovenije zavzame pri ustreznih organih in doseže:

- da se ponovno določi za zgornjo mejo 20-urno tedensko učno obveznost za učitelje strokovnoteoretičnih predmetov;
- da šolsko leto ne sme trajati več kot 38 tednov;
- da standardi in normativi izobraževalnih skupnosti ne dovolijo več kot 30 učencev v oddelkih;
- da se preverja in opusti vse tiste birokratske oblike evidenc dela, izpopolnjevanja, sestankovanja itd., ki ne pripomorejo h kakovosti učnovzgojnega procesa;
- da normativi izobraževalnih skupnosti upoštevajo pri svobodni menjavi dela takšen obseg učiteljevega dela;
- da se ob prenovi srednješolskih programov upošteva tudi položaj učitelja in obseg njegovega dela.

Zoltan Jan, Nova Gorica

Davki naj bi spodbujali razvoj in krepili samoupravljanje

O napovedanih spremembah v davčni politiki in sistemu meni namestnik zveznega sekretarja za finance Vuk Ognjanović, da optimalni koncept jugoslovanske fiskalne politike, razen spodbujanja gospodarskega razvoja in krepitve temeljnega produkcijskega odnosa (materialnega položaja organizacij združenega dela in samoupravljanja v celoti) očitno zahteva tudi spremembo vloge tistih družbenih oseb, ki so najbolj odgovorni za razvoj enotne jugoslovanske fiskalne politike. Za to pa so nujne, nekatere ustavne spremembe in enotni temelji obdavčevanja dohodka organizacij združenega dela, osebnih in drugih prihodkov ter premoženja občanov kot tudi enoten sistem obdavčevanja vseh izdelkov in storitev po vsej državi.

Kakšen naj bi bil davčni vijak

Poučeni trdijo, da bi z davčnimi spremembami poslej zajemali vsa sredstva tistih organizacij, ki povečujejo svoj prihodek z višjimi cenami, kot jih predvideva letna resolucija. Prav tako naj bi reforma poleg davkov zajela tudi prispevke, ki so dvakrat večji od davkov. Kot pravijo, so interesne skupnosti močnejše celo od same države, kar samo zase kliče po rezanju njihovih kril. Strokovnjaki so tudi prepričani, da bi morali poslej vse obdavčiti (zdaj je 45 odstotkov izdelkov na skupnem tržišču izven davčnih škarij) vendar z različnimi stopnjami od najmanjših, ki naj bi, denimo, veljale za hrano, do najvišjih, ki zdaj v višini 700 odstotkov veljajo za karte.

O tem, kakšni davki naj bi veljali za prihodke in premoženje občanov, so si napovedi tako različne, da o njih nima smisla pisati.

življenje. Ali nam to ne kaže, da bo tudi Mikulićeva vlada težko koreniteje posegla v davčni sistem, četudi ji bo uspelo ugotoviti, »kje tiči tisti hudič«.

Po tistem, kar smo lahko videli ali slišali, bi novi vladi težko očitali, da ne vidi bistvenih funkcij davčne politike in njenega sistema. Prav nasprotno: Miloš Milosavljević je v intervjuju za Tanjug, ko je dejal, da so radikalne spremembe v davčni politiki tudi pogoj za krepitev enotnega jugoslovanskega tržišča, dokazal, da nova vlada poleg klasičnih funkcij davčne politike išče v njej še eno (za naše ekonomske razmere vsekakor nujno) - integrativno.

Toda vse to lahko malo pomeni, ker je neznan, na katere mora računati novi vladni sestav, v korenitejšem spreminjanju davčne politike preprosto preveč. Jih bo Mikulićeva vlada uspela zmanjšati na najmanjšo možno mero? Prav od odgovora na to vprašanje je odvisno, ali bomo čez čas ugotavljali, da so bile napovedi o korenitejših davčnih spremembah utemeljene ali pa bomo o njih vnovič odgovarjali z znamenitim ljudskim rekom o gori in miši.

Ivo Kuljaj

že na 13. kongresu ZKJ, ko je dejal: »Moramo se vprašati, zakaj v izpolnjevanju dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije nismo naredili niti najmanjšega koraka naprej v davčni politiki in sistemu. Odgovora na to vprašanje ne moremo več odlagati. Moramo pa za to capljanje na mestu najprej ugotoviti, ali je »hudič v volu spredaj ali v kolesu zadaj«, kot pravi naše ljudstvo. Popraviti ali zamenjati moramo ali enega ali drugega.«

Težko bi sicer rekli, da so bile te Mikulićeve besede kritika Milke Planinc in njene vladne sestave, nikakor pa se ob njih ne moremo otestiti misli na »radikalne spremembe«, ki jih je, vsaj o obdavčenju občanov ter njihovih premoženj in nepremičnin, napovedovala vlada minulega mandatnega obdobja. Spomnimo se: lastnikom hiš, jaht, velikih varčevalnih vlog itd.) so se tedaj dodobra zatresla kolena. Tisti, ki so tedaj podrobno proučevali naš davčni in denarni sistem, so trdili, da se je pri nas oblikoval razred bogatašev in da ima dvajset odstotkov prebivalstva v svojih rokah kar osemdeset odstotkov narodnega dohodka, podobno kot v razvitih državah na zahodu. Toda od vseh teh silnih napovedi in ugotovitev se takrat ni prav nič izcimilo - spet v skladu z ljudskim rekom: »Tresla se je gora, rodila pa miš!«

Pa vendar nam to nekaj govori. V sedanjem razmerju moči je kot kaže pomembnejša davčna reforma, posebej v odnosu do prebivalstva, težko uresničljiva. Podobna ugotovitev velja tudi za davke, ki polnijo državno blagajno in ki po podatkih, ki so na voljo (v prvih petih mesecih letošnjega leta so ti davki rasli za 15 odstotkov hitreje od inflacije), »ljudem proračunov« za razliko od tistih, ki se morajo za svoj dohodek boriti na trgu, omogočajo lagodno

NOVO V ZBIRKI KNJIŽNICA SINDIKATI!

Št. 82

Več avtorjev:

ODRASLI V SREDNJEM IZOBRAŽEVANJU

2.300

Priročnik za vse, ki organizirajo izobraževanje odraslih, zlasti pa dobrodošel pripomoček sindikalnim aktivistom.

Št. 83

11. KONGRES ZVEZE SINDIKATOV SLOVENIJE

2.980

Brošura vsebuje celotno gradivo 11. kongresa ZSS, ki je bil 21. in 22. marca letos.

Brošure lahko naročite na naslov: DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Celovška 43.

REDNI NAROČNIKI ZBIRKE IMAJO 15% POPUSTA.

NAROČILNICA

Pri Delavski enotnosti, Ljubljana, Celovška 43, nepreklicno naročamo _____ izvod(ov) brošure št. 82 ODRASLI V SREDNJEM IZOBRAŽEVANJU in _____ izvod(ov) brošure št. 83 11. KONGRES

ZSS. Naročeno pošljite na naslov _____

Ulica, poštna št., kraj: _____

Hkrati želimo postati redni naročniki zbirke Knjižnica Sindikati in sicer v _____ izvodu(ih), od št. _____ dalje.

Ime in priimek podpisnika: _____

Naročeno, dne: _____

Račun bomo plačali v zakonitem roku.

Žig

(podpis naročnika)

V sevniški Žagi vre

KO ZAČNE SINDIKAT ŠIRITI ŠKODLJIVO PROPAGANDO TER BEGATI IN VZNEMIRJATI DELAVCE...

Delavci sevniškega tozda Žaga, ki posluje v okviru Gozdnega gospodarstva v Brežicah, so se že večkrat oglasili v našem uredništvu in jadikovali zavoljo težav z direktorjem in njegovimi somišljeniki. Pred dnevi so nas obiskali z zajetnim svežnjem najrazličnejših listin, ki opravičujejo njihov gnev in ki ne dopuščajo nobenega dvoma: sevniški kolektiv bi morali v najkrajšem času obiskati delavci UJV, SDK, družbenega pravobranilstva samoupravljanja... Če tudi nočemo prehitovati dogodkov in ne dajati prenatrženih sodb, jim že zdaj lahko zagotovimo vsaj to, da bodo imeli v tozdu Žaga kaj početi.

In kje začeti to zgodbo? Vprašanje ni od muh, kajti gradiva in nepravilnosti je toliko, da se človek prijemlje za glavo. Lahko bi pisali o samoupravljanju, kar pa najbrž ne bi imelo kakšnega posebnega haska, ker tega v Žagi preprosto ni. Predsednik osnovne organizacije sindikata Ernest Šumelj nam je s tem v zvezi dejal, da delavci še danes, toliko let po njegovi formalni uveljavitvi (!) ne vedo, kaj sploh je samoupravljanje, saj so pri odločanju o vseh pomembnejših stvareh odrinjeni na stranski tir. Je mogoče tu iskati vzroke za nepravilnosti?

Kakor koli že, tej vzročni zvezi se v pisanju o zadregah sevniških lesarjev, nikakor ne moremo izogniti. Kako si lahko sicer razložimo dejstvo, da je direktor po osmih letih stimulatnega nagrajevanja, delavcem stimulacije preprosto vzel. Ugovori delavcev, da tako ne more ravnati, dokler ne sprejmejo novega pravilnika o nagrajevanju, niso prav nič zalegli. V Žagi nimajo (brez stimula-

cij pa so ostali že lani) niti novega pravilnika in ne stimulatnega nagrajevanja.

Politično varnostna ocena

Lahko pa zapišemo, da so prav te stimulacije (in nagrajevanje sploh) izbile sodu dno. Delavci so zaradi njih naslovili zahtevo (sami so jo imenovali »pritožba«, kar pomeni da so se pritožili, opomba pisca) na izvršni odbor OOS in v njej zahtevali zbor delavcev. Pod »pri-

tožbo« se jih je podpisalo 45 od 75 zaposlenih, kar odseva tudi približno razmerje med proizvodnimi in režijskimi delavci. Povejmo, da je do tega zbora, na katerega so delavci povabili tudi občinske družbenopolitične predstavnike, res prišlo in da je na njem poleg direktorja še kdo slišal kakšno bridko na svoj račun, kar pa je bilo tudi vse. Nič takšnega se ni pripetilo na njem, s čimer bi bili delavci zadovoljni ali kar bi kasneje začnelo spreminjati stvari. Nasprotno, razhajanja so se še povečala, kar lahko presodimo tudi po politično-varnostni oceni v tozdu, ki jo je podpisal partijski sekretar. Kot smo lahko razbrali iz te ocene, naj bi sicer bilo vse v redu, edino, kaj bi se trudili, citirajmo: »... Poseben problem pa predstavlja OOS oziroma njeno sedanje vodstvo, ki se ne drži smernic ZS Slovenije, kot tudi ne smernic občinskega sindikalnega sveta, ki jih je dobilo prek svojega predsednika. Med delavci širi škodljivo propagando ter jih s tem bega in vznemirja in kviri odnose.

Organiziran je bil tudi sestanek brez pravega dnevnega reda, na katerega so bili povabljeni celo družbeni pravobranilec samoupravljanja, predstavnik skupščine občine, predsednik oziroma sekretar občinskega sindikalnega sveta in glavni direktor. In vse to pod krinko sindikata. Na tem sestanku so se obravnavale povsem nepomembne in neresnične stvari. Osnovna organizacija sindikata tako deluje popolnoma v napačni smeri. Ugotovljeno je tudi to, da predsednik sindikata ne deluje samostojno, ampak pod

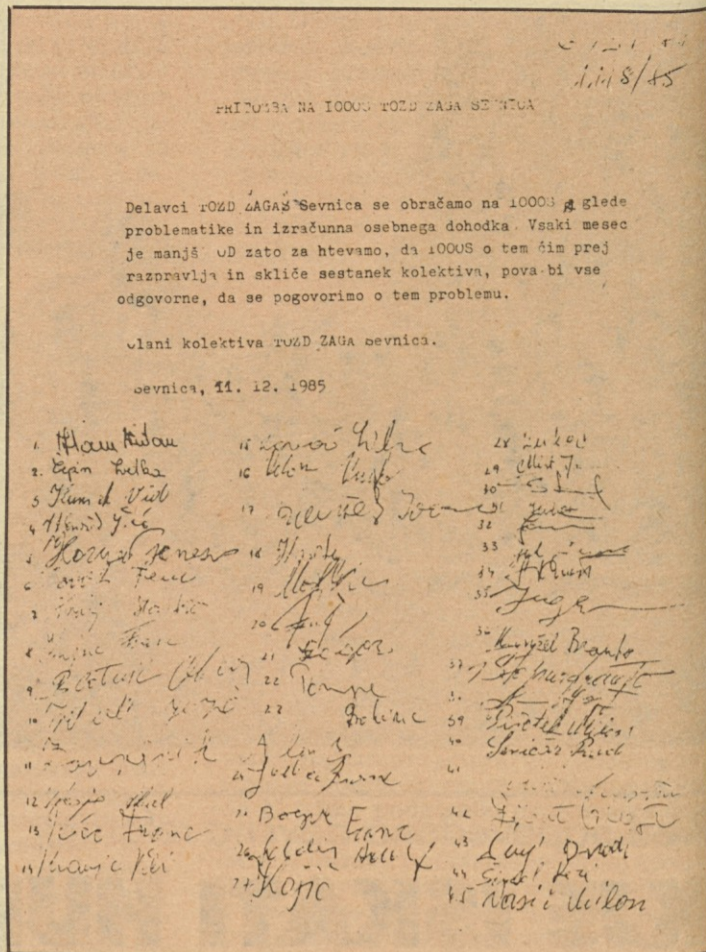
vplivom nekaterih delavcev, ki popolnoma napačno jemljejo vlogo sindikata...«

Kam je izginil hrastov les

Predsednik sindikata, ki se je odzval na peticijo 45 delavcev in sklical zbor delavcev, torej ni ravnal samostojno, temveč pod vplivom nekaterih, ki napačno jemljejo vlogo sindikata. Tako pač misli partijski sekretar. Prav zanimivo bi bilo vedeti, kako si sam zamišlja delo sindikata, še bolj od tega pa, kaj si o njegovi »politično-varnostni oceni« če se temu sploh lahko tako reče, mislijo tisti, na katere je bila naslovljena.

To je ključno vprašanje v naši zgodbi. Ker za zdaj nanj še nihče ni odgovoril, se kajpak ni čuditi, da si je, denimo, direktor 168 ur lanskega dopusta preprosto spreminil v nadurno delo in si podpisal tudi nalog za izplačilo.

Prav tako verjetno za nikogar ne more biti presenečenje, da lahko direktor brez kakršnega koli sklepa delavskega sveta in ne da bi to v tozdu kdor koli vedel, odpotuje na strokovno ekskurzijo v München. Da je tja od potoval, so delavci zvedeli šele, ko je iz skupnih služb v Brežicah prišlo na njihovo računovodstvo obvestilo, da so Brežičani za to ekskurzijo bremenili sevniški tozda za 84.505 dinarjev. In zdaj zanimivost: denar je bil nakazan 3. 4. 1986, obvestilo je prišlo 30. 6. 1986, potem pa je direktor 24. 7. 1986 naslovil na Gozdno gospodarstvo v Brežice pismo z naslednjo vsebino: »V prilogi zavračamo obvestilo o knjižbi št. 16/86 vsled tega, ker pred odhodom na strokovno ekskurzi-

Iz našega zornega kota

Kaj nam govori tale sevniški primer

Najprej, ob njem seveda lahko ugotovimo, da je deklarativna oblast delavcev eno, resnično življenje pa drugo. Prav tako lahko razmišljamo o silnem govorjenju in pisanju o ustavnih vlogi sindikata, o zvezi komunistov, ki ni partija na oblasti, temveč si svojo vodilno politično vlogo zagotavlja v sistemu socialističnega samoupravljanja, o neodvisnosti sodstva ter drugih družbenih ustanov...

Partija na oblasti nikakor ni združljiva s samoupravljanjem, kar je že zdavnaj ugotovil Kardelj. In če bi lahko rekli, da je to spoznanje že dobilo domovinsko pravico v naših teoretičnih razmišljanjih, se v praksi zelo težko prebija. Kadar pa je tako, partija ni daleč od oblasti in sindikat ni daleč od partijske podružnice, ki kajpak ni tvoren in samostojen subjekt nekega političnega (samoupravnega) življenja, temveč zgolj izvrševalka sklepov partije.

Sevniški primer je nazoren dokaz usledine stare (in, kot vidimo, še vedno aktualne) politične prakse. Politično-varnostna ocena partijskega sekretarja v tozdu Žaga o tem ne dopušča nobenega dvoma. Prav tu pa je iskati tudi vzroke za nepravilnosti, ki so po pravilu skrite tistim okoljem, kjer z vodstvom ozda zlizana partija z vso močjo reže krila samoupravljanju. V takšnih okoliščinah pa je zavzemanje sindikalnega vodstva za temeljne delavske (in samoupravne) pravice lahko kaj hitro označeno kot »širjenje škodljive propagande ter beganje in vznemirjanje delavcev«.

jo ni bilo sklepa delavskega sveta, po opravljenem potovanju pa je problematično sklepati (le kaj je hotel reči s tem stavkom, opomba pisca). Zaradi tega se tudi ekskurzije nisem udeležil.

Pa spet nova cvetka! Sevniški tozda je prodal zasebni ku hrast, dobil pa plačano jelovino, in to 3. in 4. razreda. Hkrati je inventurna komisija beležila primanjkljaj, in sicer kakih 80 kubičnih metrov hrastovega lesa. Ko so delavci vztrajno zahtevali odgovor, kam je šel omenjeni hrast, so dobili tale odgovor: »To se zgodi. Kaj imate to nenehno pogrevati!«

In tako bi še lahko naštevali. Direktorja so zalotili miličniki v Ljubljani, ko zavoljo silne vinske utrujenosti niti iz službenega avtomobila ni mogel izstopiti. Iz Ljubljane, menda pa tudi iz delovne organizacije iz Brežic, je prišla zoper direktorja prijava na delavsko kontrolo, ki bi jo morala obravnavati disciplinska komisija. Ta še zdaj leži v direktorjevem predalu. Itd. itd.!

Zanimivo pa je, da se je kaj hitro znašel pred disciplinsko komisijo predsednik sindikata, češ da ni hotel nabrusiti neke žage. Podobna usoda je doletela predsednika delavskega sveta. Predsednika sindikata je obiskal delavec uprave javne varnosti. Prosil ga je za neko gradivo, zraven pa ga je zanimalo, odkod Šumelju toliko lesa v stanovanju. Ogledeval si je tudi za hrastovim lesom, ki pa ga v njegovem domu ni našel. Kot kaže, ga bo treba iskati kje drugje! In ta ugotovitev gotovo ne velja zgolj za delavca iz uprave javne varnosti, kajti ne gre samo za krajo lesa. V tem primeru imamo opraviti še z nečim hušjim, s »krajom« samoupravljanja, ki pa ne sodi več v domeno organov za notranje zadeve, čeprav jih, kot smo rekli že na začetku, omenjena vzročna zveza ne izključuje. Med delavci v Žagi namreč vre, kar samo po sebi kliče po zaščiti družbene lastnine in samoupravljanja.

Ivo Kuljaj

Tehtnica Železniki

KITAJCI PRI DESETEM BRATU

Lepega dopoldneva sredi leta 1983 je avtomobil z beograjsko registracijo hitro vozil po Selški dolini navzgor. Kjer se majhno, med hribe stisnjeno naselje Železniki že konča, se je ustavil pred veliko staro kmečko hišo. Na njej je pisalo Tehtnica Železniki.

Možje v avtomobilu so bili zvezni varnostniki. Začuden so strmeli v stavbo, še bolj začudeni pa so bili, ko so se po ozkih hodnikih, zatrpanih z zaboji in škatlami prerinili do še ožjih stopnic, ki so vodile nekam pod streho, med presušene špirovce in lege v direktorjevo »rezidenco«, majhno sobo za enega ne premočnega moža.

Varnostniki so direktorju Tehtnice Ivanu Lazarju povedali, da so predhodnica kitajske gospodarske delegacije, ki bo prišla na obisk, in niso mogli skriti začudenja, kaj da »ovi Kinezi traže u toj vukojebini«!

No, ko so potem prišli možje z Daljnega vzhoda, se seveda niso zanimali ne za hišo ne za direktorjevo sobo. Šli so v obrate in tam gledali, kako delavci Tehtnice izdelujejo precizne in analitične tehtnice, kako uvajajo elektroniko v izdelke, kako izdelujejo laboratorijske centrifuge in mešalce, kako dosegajo visoko natančnost pri preciznih in analitskih utežeh vse od enega miligrama do 20 kilogramov, kako dosegajo še večjo natančnost pri izdelavi etalonov (etalon je primerjalna utež, s katero se meri natančnost drugih uteži).

Vse to je zanimalo možje iz velike dežele in ko so jih na obisku v Jugoslaviji naši gospodarstveniki v Beogradu vprašali, kaj bi si radi ogledali, so si med nekaterimi velikimi podjetji želeli ogle-

dati tudi Tehtnico iz Železnikov. Izpustili pa so nekatere naše gospodarske ponose iz raznih petletk in srednjeročnih obdobij.

Toda presenečenje, ki ga je povzročila ta kitajska želja, lahko beograjskim gospodarstvenikom in zveznim varnostnikom še nekatere odpustimo. Težje pa bi odpustili ignoranco lokalnih oblasti in domačih bank do Tehtnice.

Dolgo pozabljeni

Čprav je Tehtnica delala v skrajno nepremirnih prostorih, pa so se delavci zavedali, da je treba vlagati denar predvsem v tehnologijo. In tako so prosili za posojila za razvoj, a so imeli težave, češ, kaj nam bo ta »grajzlerija«.

Toda ta »grajzlerija« v svetovnem merilu spada med najpomembnejše proizvajalce natančnih tehtnic, laboratorijskih centrifug in mešalcev ter uteži. Lahko se merijo s švicarji, Američani, Japonci, Nemci... In prav pred tednom, ko smo bili v Tehtnici, so se Švicarji zanimali za nakup njihovih izdelkov. Sicer pa, kako naj bi sicer ob bregovih Rumene reke vedeli prav za Tehtnico v nekih Železnikih...

Lahko bi tole pisanje sklenili z enostavno mislijo starih Rimljanov, da nihče ni prerok v domovini, toda kako to, da pri nas, kjer kar mrgoli prerokov, nek delovni kolektiv, ki je pri istem številu zaposlenih od leta 1970 do danes več kot potrojil obseg proizvodnje, da je ta delovna organizacija leta 1984 izvozila za skoraj milijon dolarjev svojih izdelkov, da nikomur ne visi na plečih...

Odgovor je lahko samo

eden. Kolektiv Tehtnice iz Železnikov je premajhen. Steje vsega 120 delavcev in spada v tako imenovano drobno gospodarstvo. Zanimivo je, da je pojem »drobno gospodarstvo« v zadnjih letih postal nekakšno geslo in prav te dni, ko je sejem drobnega gospodarstva v Celju, bodo spet kakšni ugledni možje govorili, da moramo podpirati drobno gospodarstvo. To pa bo tudi vse.

V svoji študiji »Politika – ideologija in ekonomske zakonitosti« Frane Adam trdi, da v Jugoslaviji skoraj da ni podjetij, ki bi imela od pet do 125 zaposlenih. Ali so manjša (zasebni obrtniki) ali pa večja. Raziskovalci Petrin, Prašnikar in Pečenko ugotavljajo, da praktično ni več novih delovnih organizacij, celo še več, po letu 1960 je ta težnja celo negativna (po domače: število teh delovnih organizacij se manjša).

Zanemarjeno drobno gospodarstvo

Ti trije raziskovalci strnejo svoje ugotovitve, zakaj je pri nas tako, v devet ugotovitev:

1. Pri nas ni mehanizmov, ki bi zagotavljali, da bi družbeni kapital dobili naj uspešnejši investitorji.
2. Administracija hoče nadzorovati delovne organizacije – večja razpršenost bi nadzor otežila.
3. Prevladuje dogma, da morajo biti družbene (državne) organizacije velike – tako lahko zaposlijo čimveč ljudi.
4. Ni velikih integriranih tehnoloških sistemov, ki bi najboljše izkoriščali predno-

sti množične proizvodnje in bi tisto, kar se ne spleča, to pa so majhne serije, prepustili majhnim specializiranim enotam,

5. Opazna je visoka stopnja tržne koncentracije; pri nas se nekatere delovne organizacije ne združujejo zato, da bi zmanjšale proizvodne stroške, temveč zato, da bi si zagotovile monopolni položaj na tržišču.

6. Zapletena samoupravna organiziranost je narejena po meri večjih organizacij; enako velja za ustanavljanje nove delovne organizacije.

7. Ni finančnih in svetovalnih ustanov, ki bi dajale finančno pomoč (začetni kapital) in strokovne nasvete oziroma primerne informacije.

8. Ni aktivne ekonomske politike, ki bi podpirala ustanavljanje novih delovnih organizacij.

9. Vrednotenje podjetništva je negativno.

Snubcem gre laže

No, poglejmo na primeru Tehtnice, kje je bil storjen izvirni greh. Ko so v Železnikih takoj po vojni ustanovili zadrugo in potem delovno organizacijo Niko Železniki, so izdelovali registre za ročne računske stroje, šestila in tehtnice. Leta 1959 pa se je Niko (pozneje je to postal obrat Iskre) preusmeril v izdelavo elektromotorjev, izdelovanje tehtnic pa so nameravali opustiti. Takrat so se delavci temu uprli. Ustanovili so Tehtnico Železniki. Svoje prostore so dobili v nekdanji sodarski delavnici in v tej hiši so jih tudi obiskali že omenjeni Kitajci.

Ta povsem samoupravna odločitev »tehtničarjev«, ki je bila sicer takrat »požegnana« od občine, je bila vendar

ves čas malce nezaželena. Lahko bi dejali, da je bila Tehtnica iz Železnikov nekakšen nezakonski otrok, ki sta ga oče Občina in mati Banka prepustila samemu sebi in potihem upala, da bo nebodigatreba prej ali slej preminil. A kot je to običajno, je ta nezakonski otrok kljub temu da je bil bos in smrkav, pokazal več odpornosti, kot jo kažejo drugi zakonski gospodarski otroci po Sloveniji. Tehtnice ni bilo treba nikdar dajati v inkubator in jo finančno pitati, znala se je prehranjevati sama.

A izvirni greh je ostal. Ko so v Tehtnici milo prosili za posojila za razvoj, so jim vselej predlagali, naj si najdejo kakšnega snubca, najbolje domačega. In res, delavce Tehtnice bi vsak v okolici rad vzel pod svojo streho, le tehtnic oziroma svojega programa ne bi delali več. Nihče od domačih snubcev, kljub dobrim gospodarskim kazalcem ni hotel, da bi se samostojna Tehtnica spremenila v njihov tozd. To pa bi bil konec Tehtnice.

In tako se je leta 1983 Tehtnica priključila k sozdu Metalka, v katerem je lahko zadržala svojo relativno samostojnost, postala je metalčin tozd.

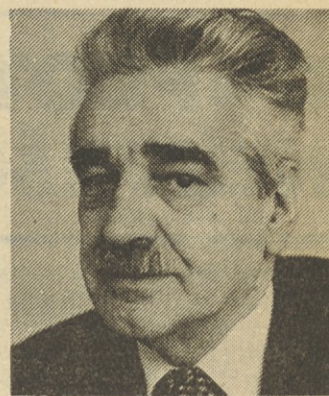
Takorekoč čez noč še je odnos do Tehtnice pri banki spremenil. Nemudoma so jim tudi občinski možje izmerili lokacijo za novo tovarno, tam, kjer je stala prejšnja stara stavba. V enem letu so sezidali novo 1400 kvadratnih metrov veliko sodobno dvorano (prva faza), zdaj gradijo že drugo (3000 kvadratnih metrov). Tudi sredstva za razvoj so se našla. V Tehtnici so hvaležni Metalki, saj je prispevala denar iz svojih skladov in odprla vrata Tehtnici do banke.

Ampak grenak priokus obstaja. Nihče (razen Metalke) niti banka (pravi naslov za finančne zadeve), ki se sicer hvali, da ima službe za upravičenost ali neupravičenost naložb, ni verjel delavcem Tehtnice, da so sposobni vrniti posojila in delati uspešno. Pomagali niso niti dokazi, ampak šele Metalka kot porok.

Kaj vse smo zanemarili

Bogsigavedi koliko podobnih Tehtnic je pred štiridesetimi ali tridesetimi leti tehtalo svoje gospodarske možnosti. Malo jih je ostalo takšnih, kot je Tehtnica, malo jih je zdržalo to »nezakon-skost«. Najpametnejši so ubrali povsem drugo pot. Na hitro so zaposlovali vse več ljudi in zmanjševali nezaposlenost (in oblast jim je pritrjevala, kajti nezaposleni ljudje povzročajo nemire), postavili so si velikanske stavbe, se zadolžili, za ekonomiko pa se niso zmenili. Kadar je prišlo do finančnih težav, pa so se vodstva teh socialističnih mastodontov zatekale po finančne injekcije k politiki. In dobile so jih, saj nekaj tisoč ljudi, ki bi se znašli na cesti, če bi šel tak mastodont v stečaj, bi spet povzročili nemire. Tega bumeranga pa ni dobila v glavo le politika oziroma oblast, ampak mi vsi. Medtem drobno gospodarstvo v »grajzlerijah« vleče voz iz blata. Politika jim daje načelno vso podporo. Očitno pa jim ne verjame in se boji čistih računov. Smrkavi, nezakonski otroci tudi iz družbenega drobnega gospodarstva, ki so preživeli vse mogoče šikanane, so preživeli le zato, ker so vselej gradili na čistih računih.

Bogo Sajovic

Drago Seliger šestdesetletnik

Kar zatajil nam je svoj življenjski jubilej. To je sicer čisto v njegovem slogu: kaj bi o tistem, saj so važnejše stvari na svetu, kot je takle 25. avgust.

Ampak Drago Seliger je znamenita postava slovenskega novinarstva in zasluži, da mu za šestdesetletnico rečemo kaj dobrega, zlasti ker glede tega ni zelo razvajen. Nekaterim med nami sega lep spomin nanj še v davna štirideseta leta, ko je ta partizan z Vrhniko deloval kot neoblastni sekretar oblastnega komiteja mladinske organizacije v Mariboru. Bil je živahen in zamišljen, garaški in veseljaški, zahteven in popustljiv, samozavesten in skrajnje kritičen do sebe, strog in kot kruh dober hkrati. Kar je aktivist Dragec bil, je urednik Dragec ostal.

Globoko in dolgo brazdo je oral kot vrhovni vodja ljubljanske radijske in televizijske hiše, ki je bila takrat res še pod eno streho. Skoraj osem let (1956–1963) je uravnaval programsko in kadrovsko politiko najbolj množičnih komunikacijskih sredstev in najizrazitejša značilnost njegovega obdobja je bila demokracizacija redakcijskega ozračja. Bil je med tistimi, ki so znali ceniti osebno pobudo in nenaavadno idejo in ju porabiti za poživitev in obogatitev temeljne informacijskega toka. Z njim se je marsikomu povrnilo veselje do ustvarjalnega novinarstva, še več jih je bilo, ki so »pod Dragecem« sploh prvič zares spregovorili. Kdor je delal z njim, ni čutil hierarhične miselnosti, čutil je samo, da vlada smotrni sistem delitve dela in da Seliger ve, kaj je njegov delež v tej delitvi. Ko se bo pisala zgodovina slovenske RTV, bo na seznamu najpomembnejših spodbujevalcev zdravega razvoja te ustanove zapisano tudi ime našega slavljence.

Tudi skoraj triletno Seligerjevo prizadevanje na mestu glavnega urednika ČGP Delo nam je v spominu kot vsakodnevno srečevanje z delovnim tovarišem, ki se ob vsej demokratični širini pojmovanja novinarjeve svobode zaveda svoje odgovornosti in ki to odgovornost zahteva tudi od drugih. Ne z dvignjenim kazalcem – s preprostimi, prijateljskim prepričevanjem in pripravljenostjo na sporazum. Čprav smo se nekam na hitro ločili, njegove zasluge za razvoj Delovnega novinarstva niso pozabljene. Skupaj z Dušanom Benkom je pomagal pognati cvet marsikateri novinarski osebnosti.

Prej, vmes in potem je bil Drago seveda kot funkcionar na okrajnem ljudskem odboru Ljubljana okolica, kot predsednik odbora za kulturo in znanost v slovenskih skupščini, kot član predsedstva SZDL, kot član CK ZKS, kot poslanec in delegat odbora za mednarodno dejavnost v zvezni skupščini, kot predsednik Slovenske izseljenske matice ter zadnja leta kot izredno dejaven član predsedstva slovenskih sindikatov vseskozi tako rekoč nepogrešljiva pomembna osebnost slovenskega političnega prizorišča. Kadar v vrvežu naših zborovanj in srečanj zagledam bele, kot brušeno jeklo svetleče se lase nad žarečimi temnimi očmi, si rečem: zdaj je še vse O. K.

Slavko Fras

Pred četrtem samoprispevkom v Ljubljani

ALI JE NAŠA EKOLOŠKA ZAVEST ŽE PREBUJENA

Od 1. do 25. septembra poteka v Ljubljani javna razprava o osnutku programa četrtega samoprispevka, za katerega naj bi se Ljubljanci izrekli 23. novembra. Trikrat smo se že odločili za samoprispevek, prvič novembra 1971, drugič novembra 1976 in tretjič novembra 1981. S sredstvi, ki smo jih združili, smo dobili (nekaj objektov še zidajo) 59 vrtcev, 56 šol, več zdravstvenih domov in domov za ostarele občane, mestno lutkovno gledališče, varstveni delovni center... skupno 136 objektov.

Sli se bomo odločili tudi za četrty samoprispevek, ki je ekološko naravnano?

Tokrat bo, prav zato, ker ne gre več za šole, vrte, zdravstvene domove, odločitev očitno težja. Kerja namreč prebujeno ekološko zavest. V razvitih deželah so v zadnjih letih ali desetletju bitke za čistejšo in varnejšo okolje občutne in široko zasnovane; varstvo okolja je ena izmed prednostnih nalog, povezanih z gospodarskim razvojem in humanizacijo življenja. Gonilo številnih ekoloških akcij je spoznanje, da ne gre samo za varstvo okolja, v katerem živimo, ampak za okolje, v katerem bodo živeli prihodnji rodovi, za dediščino našim otrokom.

Tokrat gre za okolje

Vsi prav dobro vemo, da ima Ljubljana onesnažen zrak in da se bodo zaradi vse večje uporabe trdih goriv vrstile alarmi zaradi kritične onesnaženosti še pogosteje kot doslej. Samo če pogledamo Ljubljano in Savo, se že lahko prepričamo, kako onesnažene so naše reke. Vodo zastrupljamo z odpadki in smo pri tem pogosto zelo blizu kritične meje dopustnega. Že leta se soočamo s težavami zaradi komunalnih odpadkov, tarnamo nad gnečo na avtobusni in železniški postaji, nad neurejenostjo grajskega pobočja, nevarnostjo, ki preti

uporabnikom lokalnih vodovodov itd.

Da je reševanje ekološke problematike nujno, so upoštevali sestavljenci dolgoročnega načrta Ljubljane in predvideli vrsto nalog, ki bi izboljšale varstvo okolja ali dale osnove za takšno naravnost. Zaradi omejenih denarnih možnosti, ne pozabimo, v kakšnem gospodarskem položaju smo, so njihovo uresničitev načrtali tja do leta 2000 in še čez. Ali bo Ljubljana dotlej lahko čakala na sanacijo lokalnih vodovodov, na sanacijo toplarne, graditev centralne čistilne naprave, komunalne opreme za potniško postajo...? Ne, so menili v skupščini občin in mesta in ob sprejemu planskih listin za obdobje 1986-1990 predlagali četrty samoprispevek kot enega izmed virov za zbiranja sredstev za hitrejšo izpolnjevanje nalog, ki bi zmanjšale ekološko ogroženost Ljubljane. Osnutek programa četrtega samoprispevka je nastal na podlagi temeljitega tehtanja različnih projektov iz dolgoročnega načrta Ljubljane. Pri tem so upoštevali izhodišča, da naj bi s programom rešili skupne probleme varovanja in izboljšanja okolja na vsem območju ljubljanskih občin ter vključili tiste skupne naložbe, ki lahko izboljšajo življenjske razmere in odpravijo možne vire nevarnosti, ki bi lahko ogrozili zdravje prebivalstva.

Devet objektov in naprav

Tako smo prišli do devetih objektov in naprav, ki naj bi jih zgradili v prihodnjih petih letih za približno 40.000 milijonov dinarjev. Polovico bi pokrili s sredstvi iz samoprispevka, preostalo zbrali na podlagi samoupravnih sporazumov v komunali, energetski in vodni skupnosti ter s posojili. Pa si na kratko oglejmo vseh teh devet objektov in naprav. Podrobneje jih predstavljajo strokovnjaki na številnih

javnih razpravah, ki so v tem mesecu že bile ali še bodo.

Ekološka sanacija termoelektrarne Toplarna Ljubljana predvideva vgraditev naprav za čiščenje dimnih plinov in zgraditev 180-metrskega dimnika. Graditev povezovalnega sistema mestnega vodovoda zajema primarni vodovod soseške VP-4 na Viču, primarni vodovod Dolgi most-Žičnica, primarni vodovod Kardeljeva-Opekarska in primarni vodovod na Ižanski cesti. Pod »zaščito varstvenih pasov vodnih virov« je zajeta graditev kanalizacije na območju vodarne Kleče, Šentvid, Hrastje, Jarški brod in Brest. Poleg zgraditve lokalnih vodovodnih sistemov naj bi se lotili še sanacije 55 lokalnih vodovodov v upravljanju krajevnih skupnosti, da bi uporabnikom teh zagotovili higiensko neoporečno vodo. Centralna čistilna naprava je nujen sestavni del kanalizacijskega sistema Ljubljane, in prvo fazo te čistilne naprave naj bi zgradili s sredstvi iz samoprispevka. V osnutku je tudi sanacija grajskega pobočja s komunalno in energetske opremo, gradnja odlagališč komunalnih odpadkov, ki je do neke mere že opravljena in komunalno ureditev potniške postaje Ljubljana. Pri tem bi predstavili kolektor A-O in drugo infrastrukturo, sezidali javno parkirno garažo, komunalno opremili vhodni postajni trg in dostop s Titove ceste.

Poglejmo, kaj kažejo dosedanje razprave o osnutku četrtega samoprispevka. Zgrešene naložbe v preteklosti so skrnhale zaupanje v besede strokovnjakov, ki izdelujejo projekte in investicijske programe. Mnogi ne verjamejo, da so ti poiskali najboljše mogoče rešitve, da so upoštevali vse različice reševanja. Lep primer za to je centralna čistilna naprava v Zalogu. Strokovnjak Smelta je na eni od razprav naštel ukrepe, s katerimi naj bi

preprečili vse stranske učinke centralne čistilne naprave. Zato so predvideli pokrito čistilno napravo, medtem ko je po svetu 95 odstotkov teh naprav nepokritih. To pa krajanov ni prepričalo, da gre res za najbolj neoporečno ekološko rešitev in da je predlagana lokacija zares primerna. Mnogi krajanje Zaloga so prepričani, da bi bilo pametneje postaviti centralno čistilno napravo niže v sotočju, čim dlje od stanovanjskih hiš.

Kranjski Merkur proslavlja 90-letnico

Z VEČ ZNANJA DO KAKOVOSTNEJŠE PONUDBE

Letos poteka 90 let, odkar so v Kranju odprli trgovino z železnino, ki je bila zametek današnjega Merkurja. To je bila poslovalnica Petra Majdiča iz Celja, ki je imel parni mlin in trgovino z železnino. Zaradi hude konkurence je moral trgovino v Celju kmalu opustiti, obdržal pa je prodajalno v Kranju. Po osvoboditvi in nacionalizaciji je podjetje sprva oskrbovalo lahko industrijo in obrt, kasneje pa se je začelo ukvarjati tudi z izdelki za široko porabo.

Z lastnimi močmi in sodelovanjem drugih kranjskih delovnih kolektivov je z leti uspelo Merkurju zgraditi sodobna mehanizirana skladišča za lažje delo, odprle pa so se možnosti za razvoj in prodajo na debelo.

Pred sedmimi leti se je trgovsko podjetje Universal združilo z delovno organizacijo Merkur. V tem času so namenili precej denarja za mehanizacijo, sodobno teh-

Preskopa obrazložitev v gradivu

Prihaja tudi do posameznih nesporednosti, ker nekaterih projektov krajanom niso dovolj dobro pojasnili oziroma so ti prezrli obrazložitev. Veliko pripomb leti na 180-metrski dimnik pri termoelektrarni. Ta naj bi po mnenju gozdarjev sicer zmanjševal onesnaženost v neposredni bližini toplarne, dodatno pa ogrožal okoliške gozdove. In tako pridemo do vprašanja, ali so ljudje pomembnejši od gozdom ali ne? Prav tako prihaja do nesporednosti pri potniški postaji Ljubljane, ker skušajo nekateri zožiti pojem komunalne ureditve zgolj na zidavo javne parkirne garaže. Za to je kriva preskopa obrazložitev v gradivu, ki so ga dobila vsa gospodinjstva v Ljubljani, in morda prepričanje nekaterih, da so pri graditvi podvozov napravili veliko napako. Tire bi morali namreč spustiti pod zemljo, ponavljajo, čeprav je to iz finančnih razlogov zdaj nemogoče napraviti. Zaradi dolgotrajne sanacije gradu se zdaj nekateri sprašujejo, čemu je sanacija grajskega pobočja sploh vključena v program četrtega samoprispevka, a pri tem pozabljajo, da brez energetske in komunalne opreme grajskega pobočja ni mogoče dokončno usposobiti grajskega poslopja, če se omejimo le na to.

Skoraj brez pripomb pa spremljajo krajanje razprave o graditvi odlagališča komunalnih odpadkov na Barju, strinjajo se z utemeljitvami za sanacijo lokalnih vodovodov in zaščite varstvenih pasov vodnih virov ter z graditvijo povezovalnega sistema mestnega vodovoda.

Nekatere zanimajo številke

Razprave pa kažejo tudi na to, da zanimanje za reševanje ekološke problematike v Ljubljani še ni zajelo

vseh, da se nekaterim zde druge naloge še vedno pomembnejše, da v razpravah sodelujejo le v primeru, ko gre za projekte, ki naj bi jih zgradili v njihovi neposredni bližini, medtem ko se za tiste, prostorsko bolj oddaljene skorajda ne zmenijo. Nekateri zanimajo številke, kar seveda dobro razumemo. Prepričani so, da bodo te pri sedanji stopnji inflacije kmalu precej višje. Druge vznemirjajo dajatve, ki bremenijo dohodke delavcev, a ne vedo, ker to v razpravah ni vselej posebej poudarjeno, da nekaterim ne bo treba plačevati samoprispevka. Oproščeni naj bi bili vsi delavci, ki ne dosega 65-odstotnega povprečnega osebnega dohodka v Ljubljani. Samoprispevek se ne plačuje tudi od prejemkov iz socialnovarstvenih pomoči, od priznavalnin, od invalidnine, od denarnega nadomestila za telesno okvaro, od dodatka za pomoč in potrebo, od pokojnine, ki ne presega zneska najnižje pokojnine za polno pokojninsko dobo, od štipendij učencev in študentov ter od nagrad, ki jih ti dobivajo pri proizvodnem delu itd.

So tudi takšni, ki pravijo, »vaši« projekti, »vaše« rešitve, a pozabljajo, da gre za skupne naloge, skupne opredelitve, zapisane v dolgoročnem načrtu Ljubljane. Ti bi najraje preslišali tudi to, kar je v razpravah močno naglašeno, da bodo sestavljali osnutka oziroma projektnih nalog, zajetih v programu četrtega samoprispevka, pretehtali vse pripombe iz razprav in jih, kolikor bo le mogoče, upoštevali (upajmo, da res). To bomo videli po drugem delu javne razprave v delegacijah, ki bo trajala od 1. oktobra do 5. novembra. Koliko je prebujena naša ekološka zavest, pa se bo pokazalo 23. novembra na referendumu o četrtem samoprispevku v Ljubljani.

D. K.

obvladovanje nabave in prodaje tehnično zahtevnih izdelkov ali sklopov pa bo potrebno še več tehničnega znanja. Zato zelenega razvoja ne bo moč uresničiti brez mladih strokovnjakov.

O razvoju delovne organizacije razmišlja Jakob Piskernik, glavni direktor Merkurja, takole: »Naša prihodnost je odvisna od nas samih. Ob doslednem izpolnjevanju delovnih dolžnosti, ustreznih poslovnih politik, medsebojnem spoštovanju in večji inventivnosti bomo dosegli cilje. V naših razvojnih usmeritvah je dovolj prostora za sodobne oblike trženja, od klasičnega do inženiringa v veleprodaji, sodelovanja z drobnim gospodarstvom, še več pozornosti pa bo potrebno nameniti maloprodaji in kakovostni ponudbi. Res je, da smo pri nekaterih stvareh, ki vplivajo na naš razvoj, brez moči toda, naša prihodnost je odvisna v glavnem od delavcev, nas samih.«

A. U.

Ob 80-letnici goriško-bohinjske proge

SOŠKI KORIDOR DEL MEDNARODNE TRANSPORTNE POTI

Soški koridor, torej proga Koper-Divača-Sežana-Nova Gorica-Jesenice, povezana z avstrijskim in evropskim železniškim omrežjem, je najbližja železniška pot iz Srednje Evrope do Jadranskega morja.

Tako imenovano goriško-bohinjsko progo, ki letos slavi 80-letnico, so sredi šestdesetih let skoraj ukini. Pravi pomen je dobila po izgradnji in elektrifikaciji proge Prešnica-Koper. Ta povezava je namreč omogočila železniške prevoze v smeri Koper-Divača-Sežana-Nova Gorica-Jesenice. Preobremenjenost »glavnih prog«^o proti Avstriji ter povečano zanimanje uporabnikov prevozov iz Avstrije in Srednje Evrope, ki so želeli surovine in izdelke po čim krajši poti in čim ceneje prepeljati do svojih proizvodnih obratov, je spodbudilo prometno oživitve te proge. Po enoletnem poskusnem obratovanju je bil soški koridor 6. septembra letos tudi uradno uvrščen med mednarodne transportne smeri. Železniško gospodarstvo

Ljubljana je v petih letih, po preučitvi stvarnih možnosti za pridobitev dodatnih pet milijonov ton tovora za Avstrijo in Bavarsko ter usposobljenosti železnice za prevoz (predvsem razsutega tovora) na tem območju z ustreznimi naložbami, ki omogočajo postopne prevoze dodatnega tovora, usposobilo progo Sežana-Jesenice za 20-tonsko osno obremenitev. Obnovili so 49 kilometrov proge in 21 kilometrov postajnih tirov ter opravili obremenilne preizkušnje na petih kamnitih in 27 jeklenih mostovih. V tem času so tudi povečali tirne zmogljivosti na postaji Koper, zgradili in elektrificirali obvozni tir v Divači, prenovili tirne naprave in posodobili signalnovarnostne in telekomunikacijske naprave na postaji Jesenice, zgradili galerijo za zavarovanje proge pred snežnimi plazovi, kupili 150 specialnih vagonov Fad in 20 dieselskih električnih lokomotiv.

Dosedanje naložbe v novi transportni koridor so omogočile prevoz okrog dveh

milijonov ton dodatnega tovora, kar daje okrog 22 milijonov dolarjev deviznega zasluga. Končni cilj naložb do leta 1990 je usposobljenost proge za osem milijonov ton prevozne moči, predvsem za prevoz razsutega tovora.

V tem obdobju so pomembno razširili zmogljivosti tudi v Luki Koper in začeli bolje izkoriščati prostorske prednosti, saj ima poleg tisoč hektarov uporabnih zemljišč še 600 hektarjev za nadaljnjo širitev. Končna

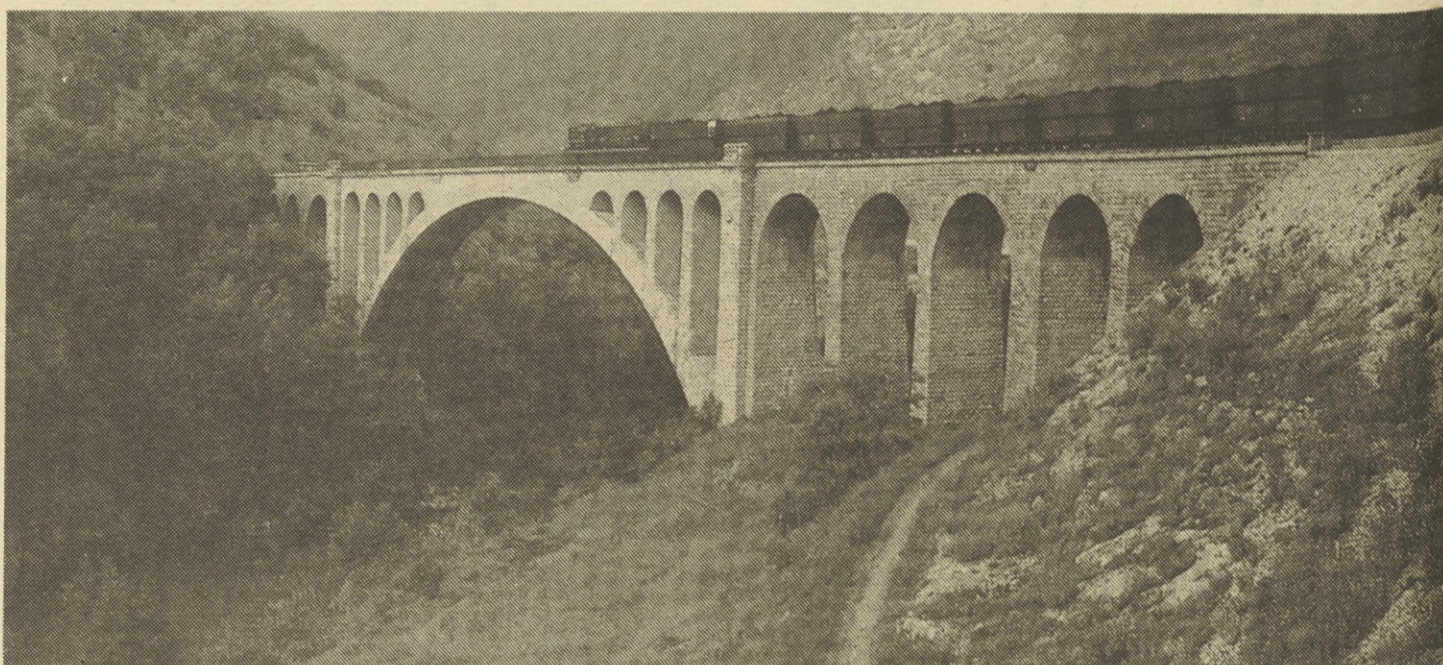
zmogljivost terminala za premog in rudnine bo do 1990. leta 4,5 milijona ton letno.

Že poskusno obratovanje soškega koridorja je dalo spodbudne rezultate. Od junija lani do letos so prepeljali 1,5 milijona ton tovora.

Na progi od Kopra do državne meje na Jesenicah, ki je dolga 194 kilometrov in v celoti usposobljena za 20-tonsko osno obremenitev, uporabljajo električno in dieselsko vleko. Tovorni vlaki vozijo od Kopra do Jesenic osem ur, kar je najmanjši možni vojni čas. Sedanja zmogljivost proge je 3,5 milijona neto ton, z novimi vlaganji pa bo osem milijonov ton. ŽG Ljubljana ima za prevoze tovorov na voljo okrog 1300 posebnih vago-

nov visoke nosilnosti (taf-fad). Za načrtovanje prevozov je zelo pomembno tudi to, da ima ŽG Ljubljana v sedanjem voznom redu za prevoze po tej progi zagotovljenih šest stalnih voznih smeri in šest za nujne in dogovorjene prevoze. Najsoodobnejši informacijski sistem ŽG Ljubljana pa omogoča nadzorovanje vagonov in vlakov na tej progi. Uporabnikom so na ta način vedno na voljo takojšnje informacije o gibanju njihovih pošilk.

Transportna storitev, imenovana soški koridor, je torej ena najsoodobnejših prevoznih oblik, saj ustreza zahtevam sodobne proizvodnje in mednarodne trgovine na evropskem prometnem tržišču. O. Ž. R.

Iz študijskega zvezka Bogomila Ferfila

DRUŽBENA LASTNINA IN RAZPOTJA NAŠEGA ČASA

Kot posledica oziroma kot vsebina takšnih težnj (ki so rezultat vsote posamičnih volj delovanja gospodarstev, političnih subjektov) je prihajalo do nenormalnega, škodljivega vedenja: porast nediscipline, nedela, slabe organizacije, rast administracije; delitve mimo dela, brezglavega zadolževanja, sive ekonomije; kršitve zakonov, sporazumov, pogodb, špekulacije in tatvine; erozija socialistične morale, zavesti, naraščanje birokratsko-politokratsko-tehnokratskih struktur, slojevsko razredno stratificiranje, mednacionalni konflikti itd. Vse to je po preteku nekaj let pripeljalo do upadanja gospodarske rasti, produktivnosti dela, učinkovitosti sredstev; nezaposlenosti, stagflacije, večanja izgube; zadolženosti gospodarstva do bank in do tujine, naraščanje administrativne intervencije politične in gospodarske elite, zapiranje gospodarstva v republiške in občinske meje itd. (France Černe)

Krog se je sedaj sklenil. Morda je sploh jalovo početje, da skušamo najti edini vzrok, gibalno kriznih stanj. Dovolj je, če se stvari zavedamo takšnih kot so (česar se velika večina tudi zaveda) in skušamo »začarani krog«^o presekati na neki točki. Verjetno je področje normativne regulative najbolj primereno, ne zato, ker je najpomembnejše, marveč zato, ker so premiki tu najlažji, pa tudi potrebni za oblikovanje

postopnega odpravljanja sedanjih težav, ki pa bo seveda izvedljivo le s spremembo realnih družbenih interesov, vlog, položajev, ekonomske in politične moči vodilnih družbenih skupin ter širokih množic.

Zato s snovanjem bolj stvarne, znanstvene, operativne, obvezujoče zakonske regulacije storimo le prvi korak k zelenemu stanju.

Poglejmo nekatere dobre in slabe (predvsem so v literaturi omenjene slabe) plati zakonske regulative.

Ustava in zakon o združenem delu (v logični kontinuiteti s sistemskimi zakoni) sta oblikovala ustrezne konture družbenolastninskemu modelu jugoslovanske družbe z naslednjimi postulati;

- da je delitev po delu (ki jo moramo seveda razumeti kot delitev po družbeno-tržno priznanih rezultatih dela) jedro celotne samoupravne teorije in prakse, tesno povezano z ekonomskim režimom, v katerem se reproducira družbena lastnina;

- da se sredstva v družbeni lasti istočasno v ekonomski funkciji tozda in celotne družbe (ključna determiniranost samoupravnega pluralizma interesov v smislu dialektike individualnega in družbenega pola, ki pa se je na takšnem megletem in neuporabnem izhodišču žal tudi končala);

- da je dohodek, ki izhaja iz produktivne funkcije dela in sredstev družbene lastnine, in da veljajo zanj zakonitosti kontrole in delitve, ki

so povezane tako s tozdom kot celotno družbo. (Ivan Marsimović)

Z vidika teoretično logične konsistentnosti normativnega sistema (modela) mu lahko očitamo težko združljivo in neoperativno dualnost Marxove vizije neposredne družbene lastnine v obliki neblagovne asociacije svobodnih proizvajalcev na eni strani ter »samopravno blagovnost«^o posredne družbene lastnine na drugi strani (in iz nje izvirajočo dualnost delovno-produktivnih oziroma stroškovno-cenovno-dohodkovnih institucij, terminov itd.). Predpostavke in vsebina Marxovega (vizionarsko futurističnega) neblagovnega, naravnega sistema gospodarjenja (ukinitve stare delitve dela, blagovne proizvodnje, vseh oblik privatne, skupinske, posredno družbene lastnine, kar vse temelji na visoko razvitih proizvajalnih silah, ki naj bi tudi bistveno preobrazile dosedanje egoistično, hedonistično, potrošniško orientiranost, motivirano proizvodnje in državljane) se seveda kardinalno razlikujejo od blagovno-denarnega oziroma cenovno-dohodkovnega sistema.

Takšna analitična dualnost, bipolarnost (naravnost - blagovnost) pa ne odraža v zadostni meri avtentične barvitosti in heterogenosti naše družboslovne in normativne teorije ter družbenoekonomske stvarnosti. V mnogo večji meri jo zajemamo, če si jo (naša

stvarnost) predstavljamo kot enotnost in različnost sedmih zgodovinsko znanih sistemov: enostavni blagovni sistem, prosto konkurenčni (tržno kapitalistični) sistem, omejeno (eligopno) konkurenčni sistem, državno uravnavni (wellfare) sistem, proizvodno zadružni (kooperativni) sistem, solidarični sistem, Marxov delovni (neblagovno planski) sistem (France Černe).

Takšna višja (stvarnost bližja) stopnja diferenciranosti teorije in prakse nam tudi kaže, da se pri nas srečujemo pretežno z različnimi elementi blagovne proizvodnje, ki se kažejo v različnih pojavnih oblikah. Odnosi med ljudmi tako še vedno prevzemajo »fantazmagorično obliko odnosa med stvarmi«^o (Marx), blagovno denarna fasada še vedno zagrinja pravo naravo odnosov med ljudmi, ljudje proizvajalci še vedno živijo v mističnem svetu blaga-denarja-vrednosti-cene-dohodka. Blagovni proizvajalci tudi pri nas ostajajo pod kontrolo gibanja stvari, »namesto da bi oni nje kontrolirali«.

Seveda bi bilo takšno »črno realnost«^o iluzorno vzeti kot izhodišče imperativa njene negacije (kar je v veliki preveč potencirani obliki - glede na našo stopnjo razvoja - prisotno v naši zakonodaji). Blagovno realnost je potrebno razumeti kot okvir za postopno dozorevanje (Marxove naravne faze razvoja) vseh kreativnih, zgodovinsko progresivnih in

objektivno nujnih potenc blagovne proizvodnje, da bi le-ta doživela na temelju nadaljnjih kvantitativnih sprememb resnični, objektivno nujni, kvalitetni prevrat. To pa je dolgotrajen zgodovinski proces, ki ga ne moremo preskočiti z normativno hiperinstitucionalizacijo (pri nas smo ga nedvomno pošteno zavrl).

Strezniti se bomo morali (nekaj veder bistre in ledene mrzle potočnice smo že dobili na glavo), da pač razvoj zahteva tudi nekaj časa (ne nekaj let, pač pa desetletij, generacij), da morajo dozoreti objektivne in subjektivne zgodovinske razmere tako pri nas kot v svetovnem merilu.

France Černe sodi, da je pri nas (in tudi v svetovnem spektru socialističnih dežel) pretirano (ideološko, oblastno, normativno) poudarjanje Marxovih navedb o socializmu.

Le-ta se na obči ravni kaže tako, da se razvito blagovno (tržno) gospodarstvo ne more dosledno (logično) razviti in funkcionirati, če temelji formalna (uradna, zakonska) ekonomska, politična, družbena ureditev (in sistem) na marksistično postuliranih socialističnih načelih.

Pri nas se paradoks kaže v tem, da zahtevajo temeljne ustavne normirane institucije (družbena lastnina, samoupravljanje, združeno delo), ki v osnovni ideji izhajajo iz Marxove zamisli asociacije svobodnih proizvajalcev, opuščanje nekaterih poglobitvenih blagovno denarnih, tržnih odnosov, kategorij, institucij. Svobodna družbena praksa, ki temelji na samoniklem razvoju objektivnih in subjektivnih proizvajalnih sil, pa za njihov (blagovnih odnosov) nadaljnji in učinkoviti razvoj (doma in v svetu) potrebuje njihovo obravnavanje in krepitev, ne

pa njihovo zanikanje in odpravljanje.

Menim, da je ta tehtni in ključni paradoks vseeno potrebno vzeti z nekaterimi rezervami.

Prej razviti paradoks se mi zdi le pojavna oblika, manifestacija našega temeljnega protislovja med željo, vizijo na eni strani ter stvarnostjo, objektivnimi potenciali in možnostmi na drugi strani; med stanjem, v katerem bi radi (po ideološkonormativni razlagi) bili, in stanjem, v katerem (empiričnostvarno) smo. Marxova vizija nedvomo pomeni redečo nit naše-ga normativnega »najstva«, vendar se mi zdi, da bi bilo preveč poenostavljeno enačiti ali pretirano reducirati intence, potenciala, razvojne perspektive ustavnih in temeljnih zakonskih dokumentov zgolj za »opuščanje (premoščanje) nekaterih poglobitvenih blagovno denarnih (tržnih) odnosov (kategorij)«.

Da smo v politikantski frazeologiji (»nakladanju«^o) v širšem pomenu besede (vključujoč tudi del »znanstvene«^o in normativne dejavnosti) poudajali predvsem takšen »revolucionaren in zgodovinski«^o prispevek temeljnih zakonskih dokumentov, pa je verjetno res.

Moja osnovna misel (teza) je, da tudi ustava s spremljajočimi zakoni omogoča razvoj učinkovitega samoupravnega blagovnega gospodarstva, seveda ob ustreznih dopolnitvi, konkretizaciji, operacionalizaciji bodisi ustave same bodisi prek sistemskih zakonov, samoupravne regulative samih organizacij združenega dela ali drugih pravnih oblik. Pravo in normativna dejavnost se morata še bolj nasloniti na ekonomsko logiko (zakonitosti) družbenih odnosov in procesov in izhajati iz nje.

Nadaljevanje prihodnjik

»Gledališče brez tretjega« iz Kopra je z več kot dvesto uprizoritvami »Piknika s tvojo ženo« obšlo vso Slovenijo

O AVTORJU, KI NAM BREZ HINAVŠČINE IN LEPOREČJA PONUJA SLIKO TAKŠNIH, KAKRŠNI SMO

Sredi julija smo lahko prebrali, da je »Gledališče brez tretjega«, ki ga sestavlja Andrej Jelačin in njegova žena Marija Paravan, že dvestotič uprizorilo predstavo »Piknik s tvojo ženo«. To je brez dvoma svojevrsten gledališki dosežek, vreden vsega spoštovanja. Ko smo se z Andrejem Jelačinom pogovarjali o tem, sta imela za seboj že 203 predstave, danes pa jih je najbrž še nekaj več.

Seveda nas je najbolj zanimalo, kako da je predstava tako dobro sprejeta med gledalci, pogovor pa se je sukal tudi okrog drugih stvari Jelačinovega ustvarjanja.

»Najin »piknik« je delo kot nalašč za majhne odre. Za prizorišča zadošča podij, ki je visok vsaj pol metra ali pa v naravi teren širok štiri metre in dolg tri metre. Poleg tega (kar je najpomembnejše) je potrebno zagotoviti še dva dostopa do tretjega igralca – občinstva.« Prav tretji igralec pa je tisti, ki je zagotovil uspeh te predstave. Bolje rečeno, jo sprejel, kajti tudi cenjenega humorja, ki se norčuje iz aktualnih družbenih problemov, je vedno dovolj in gledalci se ga hitro naveličajo. Ta uprizoritev je torej očitno nekaj več.

Iz kritike, ki je bila objavljena že 29. januarja 1982 – takrat je bila to 58. uprizoritev – povzemamo, da je predstava svojevrstna uprizoritev iz slovenske sodobne dramatike, izvedljiva kjerkoli – v dvorani, v menzi, tovarniški dvorani, v učilnici, na prostem, tudi podnevi, brez umetne luči.

»Piknik s tvojo ženo« izhaja iz današnjega življenja delovnega človeka v Sloveniji. Prinaša – seveda v poostre-

ni odrski optiki – njegovo miselnost, njegove najbolj spontane odzive na neštete položaje. Sredi delovnega dne, med opoldanskim ali večernim počitkom ter v stikih z najzanimivejšim družinskim okoljem in širšim družbenim ambientom.

posameznikov, njihovih napakah in načinu razmišljanja, obenem pa nas brez hinavščine in leporečja slika takšne, kakršni smo. Naš lastni portret nam avtor ponuja s hudomušno kretnjo, da se še sami nasmehnemo

in priznamo, da taki pač smo.

Nastopi v tovarnah, po vaseh in v Cankarjevem domu

Andrej Jelačin je bolj redkokbeseden. »Predstava je očitno sodobna, aktualna, vsem razumljiva in kot kaže izredno učinkovita. To dokazuje, da je iz »nekulturnega« Kopra obšla vso Slovenijo, zamejstvo, gledali so jo tudi naši domci na Švedskem.« Videli so jo v skoraj vseh kolektivih na Koprskem, malokatera predstava je imela manj kot sto gledalcev, pohvalita pa se lahko tudi z uprizoritvami pred več tisoč gledalci, ali pa nastopi v ljubljanskem Cankarjevem domu, Mestnem gledališču ali pa Domu španskih borcev.

»Gledališče brez tretjega« ima »v zalogi« že drugo predstavo »Agencijo za ločitve«, ki jo zaradi njenega humorja in satire občinstvo prav tako z navdušenjem sprejema.

Na koprski Zvezi kulturnih organizacij smo slišali, da tudi amaterska gledališka skupina kulturnega društva Jadran v Dekanih pripravlja uprizoritev Jelačinove drame »Ljubezen med prepadi«, zato je beseda nujno morala poseči širše po njegovi ustvarjalnosti.

»V tej dram«, pove, »sem poskušal prikazati tragedijo ostarelih kmetov. Gre pravzaprav za tragikomedijo, ko se nekoč trden kmet znajde osamljen pri sinu in njegovi ženi v nebotičniku.«

Sicer pa je Jelačin napisal že veliko, tudi besedila v narečju. Sam o sebi pravi, da ni velik literat in pesnik. Njegovo kulturno ustvarjanje poteka večinoma v prostem času, čeprav je z njim tudi poklicno povezan.

Končal je gledališko akademijo, potem je bil direktor gledališča v Novi Gorici. Tam je tudi malo igral, vendar je bil predvsem režiser. Kasneje je bil v Kopru direktor Obalnih kinematografov. Takrat je uvajal filmsko gledališče, idejo, ki so ji mnogi nasprotovali in ima malo zagovornikov še danes. Zdaj je vodja režije na koprskem radiu. Skrbri za radijske igre, literarne oddaje v slovenščini in italijanščini, pa za javne oddaje.

Kulturno ustvarjanje pa ga spremlja tudi takrat, ko ni v službi. Manj znano je, da piše besedila za pesmi znanege zabavnoglasbenega ansambla Ottavia Brajka, še manj, da je nekoč napisal pesem »Istra svobodna« za proslavo stoletnice tabora na Kubedu. Ivan Šček iz Vipave je pesem uglasbil za združene zборе in pihalni orkester. In glej, ko so na Hrvaškem proslavljali priključitev Primorja, Istre in otokov, so jo izvajali v ugledni dvorani Lisinski. To po-

drobnost nam je zaupal bolj mimogrede, tako za osebno informacijo, ko je pripovedoval o Istri in Istranih, o katerih je veliko premalo napisanega.

Večer o Istri v glasbi, pesmi, sliki, poeziji in narečni besedi

Pa smo že pri novem področju njegovega ustvarjanja. V okviru poletnih kulturnih prireditev so v lapidariju koprskega muzeja predstavili njegovo predstavo »Z Istro v sru.« Istro premalo poznamo, je pa to prav svojska dežela, je pripovedoval. »Domačini so bili vedno zapostavljeni, nikoli niso imeli besede. Najprej so prevladovali Benečani, potem Avstrijci, pa Italijani, zdaj so tu priseljenci.« Večer o Istri je predstavil Istro v glasbi, pesmi, sliki, poeziji in nareč-

nežna in rodovitna.« To Istro je Andrej Jelačin, čeprav ni domačin, vzljubil, njenim ljudem so namenjena tudi številna njegova gostovanja po vaseh. »Ti ljudje niso vajeni kulture, včasih ni pravega obiska in je videti mučno, tudi razumejo ne vsega, toda na koncu se izkaže, da je sprejem pri ljudeh enkrat,« pripoveduje.

Bralci Primorskih novic poznajo Andreja Jelačina bolj po njegovi rubriki Toni Karjola, v kateri zbada naše nepravilnosti. Ta rubrika, kjer »obdeluje svojo nepravilno parcelico« je Jelačinu še posebej pri srcu. In seveda bralcem. Glede plačila, no, boljše bi bilo, če bi vozil pravo karjolo. Toda ljudje jo radi berejo in to mu je v največje zadoščenje. Če se nekaj časa ne pojavi na straneh časopisa, branci pišejo, telefonirajo, kaj je z njim. »Pa ne da je Toni Karjola zaprt?«

ni besedi. Z diapozitivi z istrskimi motivi, z magnetofonskimi posnetki govorcev domačinov z vseh koncev, ki so pripovedovali o trtah, oljkah, starih običajih, pa z recitacijami in glasbo je prikazala delček kulture, ki jo v sebi skriva Istra, »robata in žuljava, a hkrati materinsko

O Jelačinovi iskrivosti in hudomušnosti bi še lahko pisali. Pa najbolje, da ga tisti, ki si »piknika« še niste ogledali, povabite na prireditev v svoj kolektiv. Zanesljivo se boste uro in več smejali.

Igor Žitnik

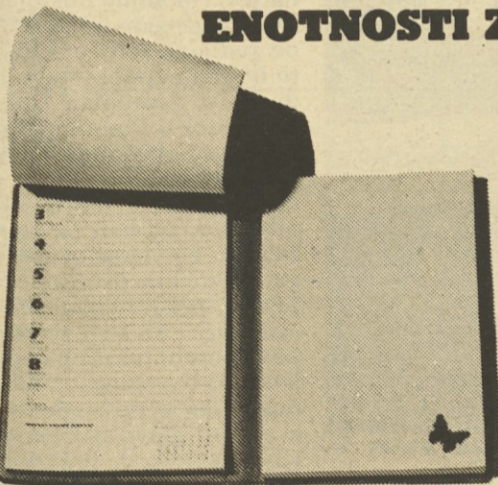
ROKOVNIK PRIROČNIK DELAVSKE ENOTNOSTI ZA LETO 1987!

- za sodelavce in poslovne prijatelje
- za sindikalne delavce
- za vse družbenopolitične delavce

Rokovnik je oproščen plačila prometnega davka, sredstva zanj lahko namenite iz sklada za izobraževanje.

Cena 1.500 din

PRI NAROČILU VEČ KOT 200 IZVODOV POPUSTI OD 5 DO 20%.

NAROČILNICA

Pri Delavski enotnosti, Ljubljana, Celovška 43, nepreklicno naročamo . . . . . izvodov rokovnika-priročnika za leto 1987.

- a) s sitotiskom (napis na ovitku) in prilagamo znak in film
- b) brez sitotiska

Naročeno pošljite na naslov: . . . . .

Ulica, poštna št., kraj: . . . . .

Ime in priimek podpisnika: . . . . .

Naročamo, dne: . . . . .

Žig

Podpis naročnika

Po 45. balkanskih atletskih igrah v Ljubljani

POHVALE GRADITELJEM IN ORGANIZATORJEM

Naj zveni še tako samopašno, dejstvo je, da so 45. BAI obogatile svetovno atletiko, naše glavno mesto pa je z njimi – poleg imenitnega štadiona – na mah dobilo velik ugled tudi v najvišjih vrhovih kraljice športov: po zaslugi svetovnega rekorda Jordanke Donkove (Bolgarija) v teku na 100 metrov z ovirami (12,26 sekunde) so že v nedeljo zvečer odmevale po vsem svetu, v številnih komentarjih ali reportažah pa se o njih plše in govori tudi še danes.

»Ko sem prvič obiskal Ljubljano, me je bilo kar malo strah, da objekt ne bo pravočasno končan in da iger sploh ne bo,« je po končani prireditvi pripovedoval Spas Spasov, stalni sekretar BAI in podpredsednik bolgarske atletske zveze. »Toda moj strah je bil odveč. Balkanci smo očitno ljudje, ki zmoremo vse, čeprav komaj pet minut pred dvanajsto.«

S tem je v isti sapi seveda še posebej pohvalil požrtvovalne delavce gradbenega podjetja Slovenijaceste Tehnika, ki so samo v nekaj mesecih zgradili štadion, vreden težkih 235 milijard dinarjev. Resda mu manjka še

nekaj »pritiklin«, ki sta si jih zamislila mlada arhitektka Goran Arh in Roland Tomažič, toda gradbinci so že v terek spet pljunili v roke. Tako bodo (najbrž) že kmalu zaprli usta kar precejšnjemu številu nejevernih Tomažev, ki so prisegali ali celo stavili, da bo objekt ostal tak, kot je bil na zadnji dan prireditve – nedograjena.

Ne glede na takšne »podrobnosti« pa je obveljalo, da je Ljubljana dobila čudovit športni objekt. Nenasadnje je to potrdila prav prva dama 45. BAI Jordanka Donkova. »Merci,« se je po zmagi zahvaljevala za čestitke domala vsem 180 (!) akre-

ditiranim novinarjem iz domovine in tujine. »Imate tudi neverjetno hitro stezo, pravzaprav najhitrejšo, na kateri sem kdajkoli tekla. V Ljubljano sem pripotovala ob pol dveh ponoči, premalo spala, a vseeno dosegla svetovni rekord! Ko bom čutila, da sem spet v vrhunski formi, bom rade volje prišla v Ljubljano. Veste, mi tekači dobro vemo, katera steza je hitra, rekorderska, in katera nas uspava...«

To pa je bil največji kompliment številnim atletskim delavcem in športnim zanesenjacom, ki so mesece bedeli nad balkaniado in nazadnje poskrbeli, da je minila v imenitnem razpoloženju vseh udeležencev. »Vse, kar smo načrtovali, se je izpolnilo – od objekta do tekmovanja – zato smo lahko zares zadovoljni,« si je prejšnjo nedeljo zvečer oddahnil tudi Miha Ravnik, predsednik organizacijskega odbora 45. balkanskih atletskih iger.

Damjan Križnik

7. mesto (povpr. hitrosti 43,20 in 42/80 km/h). Boštjan Oblak je bil med amaterji na 166 km dolgi preizkušnji 54. (povprečna hitrost 44,41 km/h).

Tekmovalke so vozile po 46 km dolgi progi dosegle: Vida Uršič 8, Majda Korošec 9. in Renata Bregar 21. mesto (povprečno hitrost 38,90 km/h).

M. K.

tako je Kopitarna zmagala v kegljanju, medtem ko je v igranju malega nogometa zmagala ekipa Stillesa iz Sevnice, ki je v finalnem obračunu premagala Lisco iz Sevnice z rezultatom 5 : 2. V nogometu je nastopilo kar osem ekip.

Vse ekipe so dobile pisna priznanja, zmagovalci v posameznih disciplinah pa lepe pokale.

SINDIKALNE ŠPORTNE IGRE ZA OBČANE ŠKOFJE LOKE

Komisija za šport in rekreacijo pri Občinskem sindikalnem svetu Škofja Loka bo v sodelovanju s športnimi društvi, športno dvorano Poden in ZTKP Škofja Loka že šestič pripravila sindikalne športne igre. Za igre se lahko prijavi ekipe osnovnih organizacij sindikata v ozdih in zasebnem sektorju, organizacijski odbor pa vabi k sodelovanju zlasti društva upokoencev iz Škofje Loke, Železnikov, Žirov in Gorenje vasi.

Tekmovanje je ekipno za moške in ženske in bo trajalo od 28. 9. 1986 do vključno 8. 11. 1986, ko bo slavnostna podelitev medalj in sklepna slovesnost. Športne zvrsti so izbrane tako, da lahko na športnih igrah sodelujejo vsi

delavci in delavke v občini, ki se vsaj nekoliko ukvarjajo z rekreacijo. V malem nogometu, balinanju, ekipnem teku in kolesarjenju na čas bodo tekmovali na zunanjih tekmovališčih, v odbojki, namiznem tenisu, kegljanju, streljanju, šahu, pikadu v športni dvorani Poden, plavanje pa bo v bazenu v Železnikih. Da bi bila prireditev kar se da množična, poziva organizator manjše osnovne organizacije sindikata, naj se združijo, da bi tako v športnih igrah sodelovalo čimveč delovnih ljudi.

Tekmovalna komisija je že poslala razpis s prijavniciami za tekmovanje vsem športnim referentom po delovnih organizacijah. Najkasneje do 20. 9. 1986 bi morali že

izbrati in prijaviti tekmovalce za posamezne športne zvrsti, saj bosta prvi tekmovalci že 27. 9. 1986, in sicer balinanje in kolesarjenje na kronometer.

Prireditelji pričakujejo, da bo letos udeležba na igrah rekordna oziroma bo preseгла tisoč tekmovalcev. Na lanskih igrah je sodelovalo na tekmovalnih 36 osnovnih organizacij sindikata z 206 moški in 117 ženskimi ekipami z več kot tisoč tekmovalci. Prehodni pokal za vse ekipno zmago je pri moških v lasti LTH, pri ženskah pa v Zdravstveni dom. Ali bodo športniki in športnice omenjenih organizacij obranili visoko uvrstitev, bomo kmalu videli.

Marjan Kalamar

Do kdaj še veselje jeseniških otrok

PROSTOR OB MORJU ŽE PRAVO BOGASTVO

Kdo ne pozna Pinete pri Novigradu, prijetnega kotička ob morju, kjer imajo svoje počitniške domove številne slovenske delovne organizacije? Tam je tudi nekaj otroških letovišč in tako ob morju vse poletne mesece odmeva smeh razigranih otrok. V Pineti ima svoje letovišče tudi Občinska zveza prijateljev mladine Jesenič. Tam preživi poletje okoli tisoč jeseniških otrok, ta prostor pa je tudi »učilnica« za okoli petsto učencev četrtilnih razredov šole v naravi. Čeprav je danes pravo bogastvo imeti svoj prostor ob morju, pa se tega v jeseniški občini vse premalo zavedajo. Zlasti zato, ker gre za letovanje otrok, pri čemer do-

cijo, ki je sicer v Pineti nujna in potrebna, so morali odšteti 2,82 milijona dinarjev. Po samoupravnem sporazumu z občino Buje morajo do leta 1990 vsako leto prispevati 910.000 dinarjev za infrastrukturo na tem območju. Za zgraditev kanalizacije so morali še dodatno prispevati 1,25 milijona dinarjev, komunalni prispevek je v prvem polletju znašal 540.000 dinarjev, za drugo polletje pa račun še čakajo. To je torej vse skupaj več kot šest milijonov dinarjev. Večji del obveznosti jim je sicer že uspelo poravnati, in sicer iz namenskih sredstev za vzdrževanje ter iz tekočega poslovanja letovišča. To pa seveda pomeni, da letos

zaposleni s prostovoljno akcijo zbrali 23.000 dinarjev.

Težko je poiskati vzroke, zakaj v organizacijah združenega dela ta akcija ni uspela, v večini so se izgovarjali, da za to nimajo načrtovanih sredstev. Pri Občinski zvezi so se po pomoč obrnili tudi na izvršni svet skupščine občine Jesenice. Člani so odobrili 200.000 dinarjev in predlagali rešitev, da bi sredstva za komunalne prispevke v Pineti urejali prek Komunalne skupnosti Jesenice. Ta skupnost za letos seveda ni načrtovala denarja in vsa stvar se tako spet zaplete.

Kako torej iz začaranega kroga? Otroško letovišče v Pineti kliče po temeljiti obnovi, za katero bi nujno potrebovali vsaj tri milijone dinarjev. Nadaljnji obstoj letovišča je seveda odvisen tudi od rednega vzdrževanja, zato bi bila nepopravljiva škoda, da bi Jeseničani izgubili ta prostor v Pineti, ki vsako leto tisoč otrokom daje toliko prijetnega razvedrila. Akcija bomo torej morali zastaviti širše, pri tem pa bo morala biti bolj izrazita tudi vloga občinskih družbenopolitičnih organizacij. Jeseniški »železarji« so strli že marsikateri oreh, tokrat pa so nalegli na res trdega in odpornega. Res je, da imajo delavci že čez glavo najrazličnejših prispevkov, toda tokrat bi le morali imeti več poslušnosti, saj gre za prijetno razvedrilo njihovih otrok, za zdravo nekajdnevno bivanje ob morju, daleč od stolpnice, mestnega betona in asfalta.

Besedilo in slika:
Janko Rabič

Prijetno počitniško razpoloženje jeseniških otrok v Pineti pri Novigradu

bro vemo, da si lahko družine zaradi visokih cen iz leta v leto privoščijo vse manj dopusta na morju.

Letošnje letovanje otrok v Pineti se je že končalo, septembra pa se bodo zvrstile še štiri izmene šole v naravi. Medtem ko je v letovišču odmeval prešerni smeh otrok, pa so se pri Občinski zvezi prijateljev mladine ukvarjali z zelo resnimi problemi; mislili so celo, da bodo morali letovišče predčasno zapreti. Imeli so namreč vrsto nepredvidenih izdatkov, še zdaj pa ne vedo, kako bodo vse zadeve rešili.

Za priključek na kanaliza-

ne bo niti dinarja za nujna vzdrževalna dela.

Pri Občinski zvezi prijateljev mladine se obračajo po pomoč na vse strani, počasi pa že obupujejo. Veliko pomoči so pričakovali od organizacij združenega dela v jeseniški občini, saj tisoči otrok zaposlenih delavcev preživljajo počitnice prav v tem letovišču, toda zbrali so le 270.000 dinarjev; od tega je največ – 70.000 dinarjev prispevala Železarna. Pri tem naj posebej omenimo skromno, a zelo humano potezo zaposlenih v hotelu Kompas v Kranjski gori. Ker za tako pomoč niso imeli načrtovanih sredstev, so

V St. Johannu

SVETOVNO PRVENSTVO VETERANOV

Na svetovnem kolesarskem prvenstvu za veterane in amaterje, ki je bilo konec avgusta v St. Johannu v Avstriji, so se slovenski tekmovalci, že po tradiciji dobro odrezali.

V hudi svetovni konkurenci so se po posameznih kategorijah uvrstili takole: na 126 km dolgi progi: Jože Hafner 13, Stane Jeraj 15, Srečko Komac 14, Tone Kuna- naver 25 in Janez Zakotnik

ŠPORTNE PRIREDITVE OB 100-LETNICI KOPITARNE

V počastitev 100-letnice sevniške Kopitarne so v soboto organizirali vrsto športnih prireditvev, na katerih se merilo kar dvaindvajset moških in dve ženski ekipi osnovnih organizacij sindikata sevniške občine. Najbolj uspešni so bili slavljenci,

saj so zmagali v šahu (pred Lisco in Metalno iz Krmeja), v streljanju zračno puško serijske izdelave sta bili pri moških prvi obe ekipi Kopitarne, premoč slavljencev in streljanju pa so potrdila s prvim mestom tudi dekleta (pred Lisco). Prav

Ob 50-letnici velike tekstilne stavke v Sloveniji
PREBUJANJE DELAVSKEGA RAZREDA

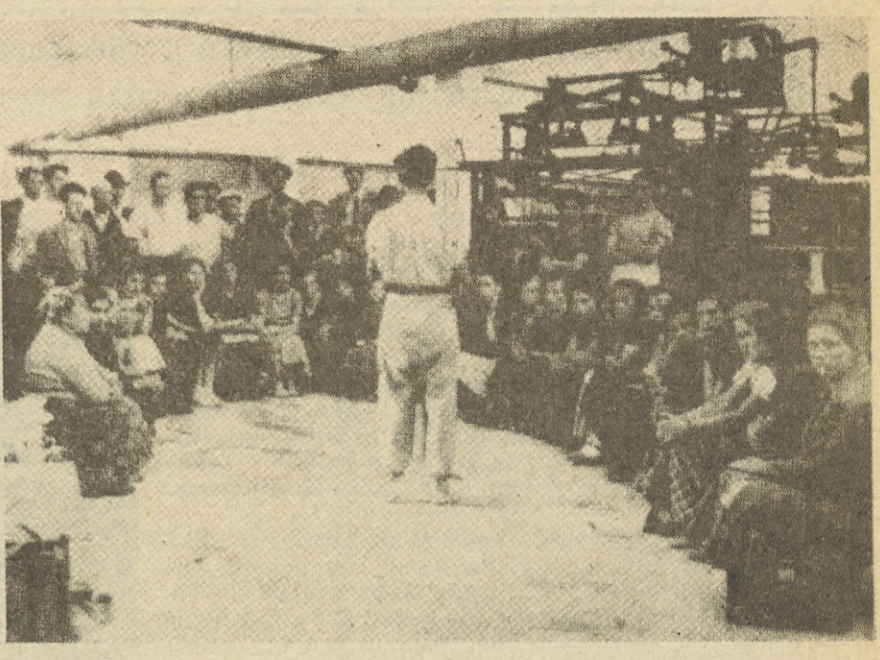
Iz Zbornika dokumentarnega gradiva ob 20-letnici velike tekstilne stavke Slovenije

Svetovna gospodarska kriza od leta 1929 do 1933, ki je močno pretresla svetovno gospodarstvo, je resno prizadela tudi Jugoslavijo, saj je bila značilno agrarna država. To krizo so povzročila vse bolj ostra gospodarska naspotja kapitalističnega sistema, ker proizvajalne sile niso bile v skladu s proizvodnimi odnosi. To je bil čas neprestanih trenj, čas osvobodilnih gibanj kolonialnih narodov, nacionalnih gibanj, revolucij in vojn med kapitalističnimi državami za novo razdelitev sveta.

Priganjači. Za svoje delo so prejeli nekajkrat višje plače kot naši ljudje na enakih položajih. V Jugoslaviji je bilo zaposlenih 140.000 tujcev, in to: 38.423 Čehov, 20.811 Italijanov, 9875 Avstrijcev, 26.790 Rusov, 3.300 Nemcev itd. Od teh 48.034 v industriji, 16.811 v trgovini in prometu, 15.124 v javnih službah, 16.273 v kmetijstvu in gozdarstvu. Samo 1460 ali 1% je bilo zaposlenih pri težkem delu. Nič boljši ni bil položaj jugoslovanskih kmetov. Tri milijone 381.000 kmetij (87,01%) je imelo skupno 6.289.000 ha zemlje (ali 28,06%) z letnim dohodkom do 1000 dinarjev, medtem ko so preostalo obdelovalno zemljo imeli veleposestniki, graščaki, cerkev in drugi bogataši. V enakem položaju je bil slovenski kmet; obdelovalna zemlja je bila takole razdeljena: do 1 ha je bilo 31.800 kmetijskih posestev od 1-5 ha je bilo 57.400 kmetijskih posestev od 5-10 ha je bilo 28.800 kmetijskih posestev od 10-20 ha je bilo 24.500 gruntarjev nad 20 ha je bilo 12.500 bogatašev. Samo 77 veleposestnikov je imelo 23.311 ha najboljšje zemlje. Taka kmečka gospodarstva niso imela sredstev za izboljšanje obdelane zemlje, za davke in celo ne za borno

življenje. Kmetje so se morali zadolževati. Sinovi in hčere teh kmetov so ostajali doma, ker v industriji niso dobili dela. Prezadolžitev kmetov je postala državni problem. V Sloveniji je bilo povprečno 27 do 28 kmetij mesečno prodanih na javnih dražbah - »na bobnu«. Šele nova revolucionarna oblast je kmeta rešila tega gorja, ko jim je leta 1945 odpisala nad 7 milijard predvojnih dinarjev dolgov ter jim razdelila 800.000 ha razlašene zemlje veleposestnikov in kapitalistov. Po štetju iz leta 1931 je bilo v Sloveniji 60% kmetov in 40% nekmetov. Nekmečko prebivalstvo, ki ni dobilo zaposlitve, je moralo stradati, beračiti, se izseliti ali oditi na sezonsko delo v tujino. Leta 1936 je bilo v Jugoslaviji na Borzi dela registriranih 491.000 nezaposlenih, vsaj toliko pa še neregistriranih. Vseh zavarovancev socialnega zavarovanja pa je bilo v tem letu 612.209; seveda vsi delavci, ki so bili v delovnem razmerju, niso bili zavarovani. V času krize je bilo v tekstilni industriji sorazmerno manj brezposelnih kot v drugih panogah. Kriza je sicer zavrla hiter tempo razvoja tekstilne industrije, ki se je začel v drugi polovici dvajsetih let v Sloveniji. Ko pa je kriza leta 1933 popustila, se je tekstilna industrija pospešeno razvijala, kapita-

Med stavko so porabili delavci precej časa za izobraževanje in študij. Na sliki: politična ura v Eiflerjevi tovarni, zdaj tovarna dekorativnih tkanin v Ljubljani

listi pa niso izboljšali položaja delavstva. Realna mezda je začela leta 1930 padati in je padala nepretrgoma več let. Povprečna dnevna mezda je tedaj znašala:

Table with 2 columns: V Jugoslaviji and V Sloveniji. Rows include Moški, Ženske, Povpreček, and % zaposlenih žena for years 1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1936.

Število zaposlenih v tekstilni industriji Slovenije je prav v tem času stalno raslo, tako da je bilo: Leta 1930 zaposlenih 9.150 delavcev, Leta 1931 zaposlenih 8.350 delavcev, Leta 1933 zaposlenih 9.400 delavcev. Konec leta 1935 12.727 delavcev, Ob stavki 1936 13.589 delavcev.

pri nas med najcnejšimi v Evropi. Zato je imel pri nas tuji kapital velike profite celo s starimi stroji, ki so jih drugod zaradi konkurence izločili iz proizvodnje. Tudi gospodarska in finančna pozelo odvisna in smo morali uvažati nad 60% vse preje.

V naši tekstilni industriji so močno prevladovale tkalnice, saj je bilo tu zaposlenega 65% vsega tekstilnega delavstva. Zaradi majhnega števila predilnic (15%) je bila naša tekstilna industrija

NAGRADNA KRIŽANKA

36

Large crossword puzzle grid with various clues in Slovenian and English. Includes words like 'DELAVSKA ENOTNOST', 'KRAJŠE DRAMSKO DELO', 'ZAVAROVANJE', etc.

Rešitve pošljite do 23. septembra 1986 na naslov: DELAVSKA ENOTNOST Ljubljana, Celovška cesta 43, s pripisom na ovojnici: NAGRADNA KRIŽANKA ŠT. 31. Nagrade so 1.500, 1.400 in 1.300 dinarjev.

Rešitev nagradne križanke št. 29 KAM, KLAVIRIST, ONIČ, RADIRANKA, RARITETA, IKAR, EKARIT, ADENOM, PAM, MARINI, ATA, ERIKA, ALIJA, JR, TEHERANEC, DRES, INES, LAGANJE, TIL, OKRA, AASEN, ONIKS, KLAVNINA, RAČKA, AAR, IAN

- Izžrebani reševalci nagradne križanke št. 29 1. nagrada 1.500 din: Aleš Mihelič, Topniška 23, 61000 Ljubljana; 2. nagrada 1.400 din: Petrič Ivanka, Splošna bolnišnica Šempeter, laboratorij, 65290 Šempeter pri Novi Gorici; 3. nagrada 1.300 din: Štefan Blažič, Tuga Vidmarja 2, 64000 Kranj. Nagrade bomo poslali po pošti.

Delavska enotnost

List je bil ustanovljen 20. novembra 1942. Predsednik Josip Broz Tito je Delavsko enotnost 15. novembra leta 1967, ob njeni 25-letnici, odlikoval z redom zasluga za narod z zlato zvezdo. Izdaja CGP Delo - tozda Delavska enotnost, 61000 Ljubljana, Celovška cesta 43, poštni predal 313-VI, telex 31 787. Glavni urednik in direktor tozda: Dušan Gačnik. Odgovorni urednik: Franček Kavčič. Člani uredništva: Marjan Horvat (pomočnik odgovornega urednika, politični sistem, dopisništvo), Boris Rugej (komentarji urednik - družbenoekonomski odnosi, delitve), področni uredniki: Andrej Agnič (posebne naloge, fotografija), Ciril Brajer (reportaže in samoupravni odnosi), Marija Franček (socialna politika in varstvo okolja), Ivo Kuljaj (ekonomski ureditev), Emil Lah (mednarodni ekonomski odnosi in politika), Janez Šever (posebne naloge), Andrej Uliaga (turizem, rekreacija, šport in oddih), Igor Žitnik (znanost, kultura in izobraževanje), Remigij Noč (urednik - drobno gospodarstvo, delavci v samostojnem osebnem delu), Brane Bombač (oblikovalec) Meri Jurca (tajnica), Sonja Seljak (redaktorica-lektorica). Pomočnik direktorja tozda: Milan Živkovič. Telefon: glavni urednik in direktor tozda 322-778, odgovorni urednik 313-942. naročniška centrala 318-855. Uredništvo Naš delavec: skupna revija slovenskih časnikov in revij Ljubljana, Celovška c. 43, 318-855 in 321-651. Center za razvijanje obveščanja v združenem delu in servisu za tisk glasilni organizaciji združenega dela. Ljubljana, Celovška c. 43, 318-855. Komercialni sektor: Ljubljana, Celovška c. 43, 323-951. Ekonomsko računovodstvo, Ljubljana, Hrvatski trg 3, 312-125 in 310-923. Žiro račun 50100-603-41502. Knjigarna galerija Ljubljana, Tavčarjeva 5, 317-870 in 312-891. Posamezna številka Delavske enotnosti 65 din, letna naročnina 3.380 din. Rokopisov in nenanarčnih fotografij ne vračamo. Poština plačana v gotovini. Tisk CGP Delo, tozda Tisk časopisov in revij, Ljubljana, Titova 35. Izdajateljski svet Delavske enotnosti: Drago Seliger (predsednik), Ciril Brajer, Magda Erbežnik-Bučar, Dušan Gačnik, Alfred Golavšek, Jože Hožjan, Franček Kavčič, Vljako Krivokapič, Ivo Miglič, Leopold Perc, Jože Peterkoč, Brane Praznik, Pavel Stupnikar, Andrej Uliaga in Igor Žitnik.

Dr. Malcolm J. Frazer, univerzitetni profesor za kemijsko izobraževanje na univerzi v Norwichu v Veliki Britaniji, pravi, kar vas bo morda res presenetilo:

VI PA RES NISTE V KRIZI

Vrhunskega znanstvenika, še posebno takšnega, ki prihaja iz tujine, je vedno težko predstaviti. Toda naj poskusim, saj je dr. Malcolm J. Frazer tudi zelo zanimiv sogovornik, pa tudi Jugoslavijo pozna kar dobro. Pravzaprav najbolj pozna Slovenijo in naše kemike, saj se je udeležil skoraj vseh mednarodnih seminarjev, ki jih pripravlja Unesco, Mednarodni center za kemijske študije v Ljubljani, ki ga vodi profesorica dr. Aleksandra Kornhauser.

»Zdaj pa k našemu sogovorniku. Živi v Norwichu, mestecu, ki je približno 150 kilometrov oddaljeno od Londona in leži v severozahodnem delu Anglije. Na tamkajšnji univerzi poučuje anorgansko kemijo, se ukvarja s kemijskim raziskovanjem in predvsem s tem, kako učiti in razlagati kemijo, da bi jo dijaki srednjih in visokih šol čim hitreje in čim bolje dojemali. In kaj dela njegova družina? Žena je sekretarka v bolnišnici in še sodnica porotnica. Tudi njuni trije otroci niso od muh. Starejši sin pripravlja doktorat iz rimske zgodovine; srednji je elektronski inženir in je edini že zaposlen, mlajši pa študira ekonomijo. In še nekaj, da bi dojeli, da v Ljubljano prihajajo tudi zares velika imena, ki pa se, žal, zelo redko pojavijo v našem tisku: dr. Malcolm J. Frazer je bil v Veliki Britaniji pred kratkim imenovan tudi za predsednika britanskega sveta za vsa tamkajšnja akademska odlikovanja in druge nagrade v državi!«

● **Ze 12 let prihajate v Jugoslavijo, največkrat v Slovenijo na Unesco v Mednarodni center za kemijske študije v Ljubljani. Zakaj?**

»Prvič sem prišel zato, ker me je profesorica Kornhauserjeva povabila. Oba se namreč strokovno zanimava za čim boljše poučevanje kemije. Potem sem ugotovil, da so mednarodni kemijski seminarji imenitni in tako obiskal prav vsakega, če sem le utegnil.«

● **Vemo, da ste kemik. Vendar, zakaj vas zanima ravno kemija?**

»Za ta študij sem se odločil predvsem zato, ker je kemija pravzaprav vse, kar nas obdaja. Naše telo je kemija, kemija je hrana, pijača, voda, fotografija, medicina, celo oblačila itd. Kemija je torej lahko zelo koristna veda. Prav zato se je moramo učiti skoraj vsi.«

● **Slovenščine se tujci ne naučijo lahko. Ste se je med obiski Slovenije naučili kaj?**

»Sprva sem se je učil z veliko zagnanostjo, ko pa sem

spoznal, da imate šest sklonov, sem obupal. Si pa znam, na primer, po slovensko naročiti kavo, reči hvala in prosim in še nekaj malenkosti.«

● **Kakšna se vam je zdela Ljubljana pred leti?**

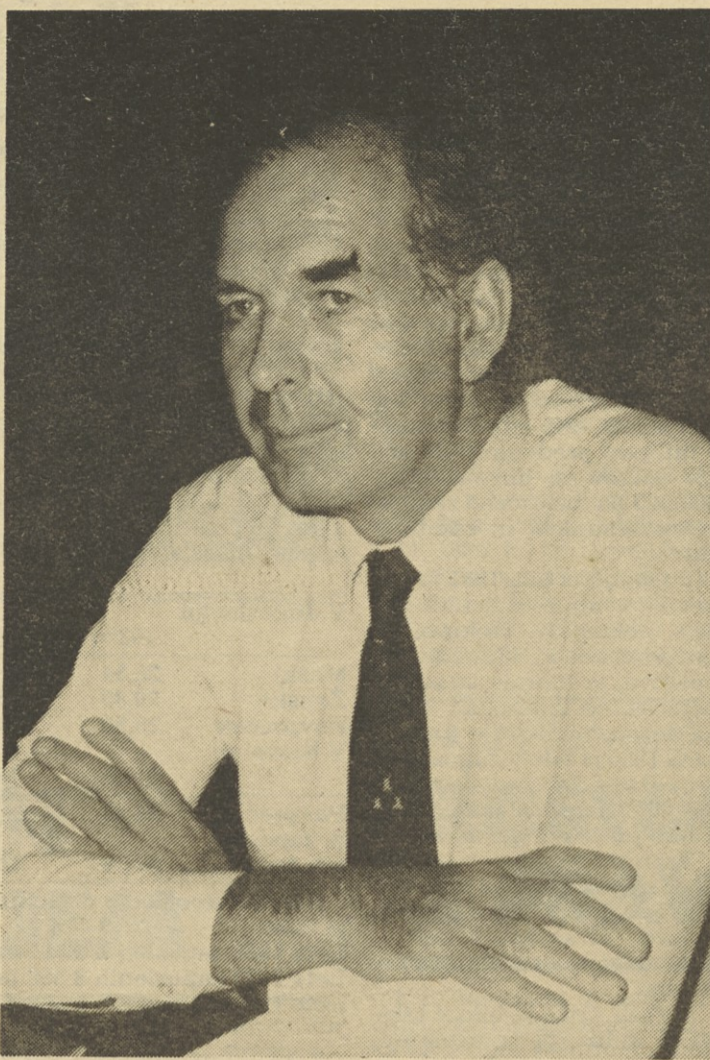
»Vedno se mi je zdela lepa. Zdaj je še lepša. Čeprav nisem arhitekt, se mi zdi, da se staro mestno jedro imenitno zliva z novim. V teh letih ste zgradili tudi veliko cest. To je dobro. No, vem, da še niste zadovoljni, a naj vam povem, da hitro napredujete. Tujci to prej opazijo.«

● **...pa Slovenija?**

»Mislim, da ste nekaj posebnega, saj živite na križišču Vzhoda in Zahoda in imate – pa naj to ne izzveni kot laskanje – najboljše lastnosti Vzhoda in Zahoda. Poleg tega tudi trdo delate. Res pa je, da ste na neki način bolj dinamični od nas, Angležev. Naj to podrobneje razložim. Vi napravite, na primer delovni program, a ga čez noč spremenite, če se vam zdi drugi boljši. Mi bi se držali prvega samo zato, ker smo ga zapisali na papir, čeprav bi bil slab. Lahko torej rečem, da sem se pri vas naučil fleksibilnosti. Pa nikar me ne glejte tako nejeverno! To je res! Mar mislite, da se ne da nič naučiti od vas?«

● **Za nas je Slovenija, njena pokrajina lepa. Kakšna pa se zdi vam?**

»Ce primerjam Slovenijo s Švico, moram reči, da je slednja čistejša in bolj urejena. Toda Slovenija ni umazana! Žal tudi London ni več tako čist, kot je bil nekoč. Škoda se mi zdi, da nekatere izredno lepe stare hiše in gradovi propadajo. A to sta-

ne veliko. Mesto je lepše, več se da na zunanost, po mestu je več rož in več procelij obnavljate.«

● **Kaj pa menite o naši krizi?**

»Krizi? Kakšni krizi? Povedal vam bom, pa nikar ne odkimavajte, da je v povprečju vaš osebni standard višji kot naš v Angliji. Ko hodim okoli, nikjer ne vidim krize. Vidim le lepo oblečene ljudi, lepše kot pri nas. No, morda imate boljši okus. Dejstvo pa je, da naše zasebne hiše niso tako lepe in velike kot vaše, da je tudi kakovost gradnje vaših stanovanj večja kot pri nas. Res pa je, da vas tare inflacija. A

mislim, da se je boste rešili, saj ste se izvlekli še iz hujših reči. Naj še posebno poudarim, da pri vas nisem videl dobesedno sestradanih brezdomcev. Pri nas pa. In če ne veste, še to: v Veliki Britaniji je kar okoli 3,5 milijona brezposelnih. To je za nas kot mora!«

● **Veliko je slišati o tem, kako je pri vas šolanje drago. Vi pa pravite, da se iz krize hitreje pride s pametnimi ljudmi.**

»Tudi naše šole so brezplačne. Kar 95 odstotkov otrok se šola na brezplačnih državnih šolah in univerzah, samo pet odstotkov, kar je zanemarljivo malo, na zasebnih, ki jih je treba plačati. Naj povem še to, da je tudi zasebna šola lahko zanič pa še draga povrh.«

Naša osnovna šola traja sedem let. Obiskujejo jo otroci od petega do dvanajstega leta starosti. Potem pride na vrsto srednja šola, ki traja štiri leta in jo obiskujejo otroci od dvanajstega do šestnajstega leta starosti. To šolanje je obvezno in brezplačno. Učenci dobijo brez-

plačno tudi šolske knjige in zvezke, le šolske uniforme, če jih šola ima, plačajo starši.

Potem ima mladina več možnosti: da nadaljuje šolanje na brezplačni poklicni šoli, da dela in hkrati obiskuje poklicno šolo, da gre na univerzo ali da se zaposli. To sem vam pa že povedal, namreč o naši brezposelnosti. Če narediš sprejemni izpit in redno študiraš. Britanci pa gredo najraje študirat v drugo mesto: tisti iz Norwicha, na primer, v London in narobe. Le tri odstotke mladih študira v kraju stalnega bivališča. To je pri nas običaj, da si mladi zaželijo živeti po svoje. Bivanje, hrano in oblačila na univerzi je treba seveda plačati.«

● **Ali torej z davki plačujete tudi šolanje?**

»Tako je. Povprečni davek na osebni dohodek je 33-odstoten. Tisti, ki res veliko zaslužijo, plačajo celo 90-odstotni davek. Jaz, na primer,

50 odstotkov. Seveda pa so davki odvisni še od marsičesa. Če si vdovec, samohranilec itd., ga plačaš manj, če si samski, pa več. S temi davki plačujemo še zdravstvo, ki je tudi brezplačno, zobozdravstvo, bolnišnice itd. Participirati moramo le nekaj za recepte, mislim, da dva funta – in za vsako zobozdravstveno storitev pet funtov. Kdor pa hoče, gre lahko tudi v zasebno bolnišnico, k zasebnemu zobozdravniku itd. A čeprav to stori, mora vseeno plačati iste davke, kot drugi.«

● **Kljub tem ugodnostim – šolskim in drugim – je vendarle sorazmerno malo znanstvenic?**

»Včasih ženske za izobraževanje niso imele možnosti. Še danes imajo manjše, ker je naša miselnost še vedno tradicionalna: torej ženska naj bi bila bolj mati in gospodinja kot kaj drugega.«

Poleg tega ste ženske manj podjetne kot moški. Kdor hoče priti na vrh, mora biti podjeten. Seveda nočem reči, da morajo biti ženske agresivne, reči hočem, da bi morali biti moški manj! Edino merilo za pot navzgor bi moralo biti znanje in še enkrat znanje. To bo svet, ne le vas, Slovencev in drugih Jugoslovancev, potegnili iz svetovne krize in pomanjkajna moralnih vrednot.«

Neva Železnik

NOVO • NOVO • NOVO

KAKO PRIDE DO TEGA, DA USMERJANJE DRUŽBENIH SPREMENB V IMENU NAPREDKA PRIVEDE DO ZAOSTAJANJA ALI CELO NAZADOVANJA?

Odgovora boste prebrali v novi knjigi zbirke družboslovje založbe Delavska enotnost

Zdravko Mlinar:

PROTISLOVJA DRUŽBENEGA RAZVOJA

Osamosvajanje in podružbljanje: od izključnosti k vzajemnosti
Naročila sprejema Delavska enotnost, Ljubljana, Celovška 43,
kupite pa jo lahko v vseh knjigarnah po Sloveniji.

Cena 8.950 din

Pri Delavski enotnosti, Ljubljana, nepreklicno naročamo . . . . .

izvod(ov) knjige PROTISLOVJA DRUŽBENEGA RAZVOJA. Naročeno pošljite na naslov: . . . . .

Ulica, poštna št., kraj: . . . . .

Ime in priimek podpisnika: . . . . .

Naročeno, dne: . . . . .

Račun bomo plačali v zakonitem roku.

Žig (podpis naročnika)

LIPE SVEDER: KONSTRUKTIVNI PREDLOG

